

**Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta**

Bakalářská práce

Práce sociální pracovníce ve vězeňských zařízeních v ČR

The social worker's work in the prison institution in the Czech Republic

**Vedoucí práce
Mgr. Lenka Chittussiová**

**Autor práce
Eva Jiřelová, DiS.**

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lence Chittussiové za poskytnuté konzultace a odborné vedení bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Práce sociální pracovníce ve vězeňských zařízeních v ČR napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 29. 4. 2013

Eva Jiřelová

Anotace

Bakalářská práce „Práce sociální pracovníce ve vězeňských zařízeních v ČR“ se zabývala prací sociální pracovníce ve vězeňských zařízeních v ČR. V teoretické části seznamuji čtenáře s vězeňstvím a hlavní pozornost je věnována sociálnímu pracovníkovi ve věznici. Hlavním cílem bylo zjistit funkčnost sociální pracovníce. Výzkumným šetřením bylo zjišťováno, jak sami odsouzení vnímají sociální pracovníci, jestli vědí, s jakými problémy se na ní mohou obrátit, jestli se s nějakými problémy obrátili na sociální pracovníci a jestli jim pomohla. Dále zjišťuje, jaké mají odsouzení v současné době zázemí a další informace o odsouzených. Použila jsem i rozhovor se sociální pracovnící. Výzkumné šetření probíhalo ve věznicích Rýnovice a Valdice.

Klíčová slova

Vězeňství, věznice, trestný čin, vazba, obviněný, práva a povinnosti, výkon trestu odnětí svobody, typy věznic, odsouzený, sociální pracovník, sociální anamnéza

Annotation

The bachelor work „The social workers' work in the prison institution in the Czech republic” was engaged in the work of the social employee in the prison institutions of the Czech Republic. In the theoretic part readers are informed about the prisoning and the main attention is dedicated to the social employee in the prison. The main point was finding out the social worker's function. By the research inquiry it was stated how the prisoners themselves take in the social worker. If they know what problems they can solve with her. The prisoners were asked if they ever turned up to the social worker with some problems and if she helped them. It was also found out what is the prisoner's background like and other informations about the convicts. I used also the conversation with the social worker. The research inquiry took place in the prison in Rýnovice and Valdice.

The keywords

Prison, punishable (criminal) act, imprisonment, defendant, serve one's sentence, types of prisons, convict, social employee (worker), social anamnesis

Obsah

ÚVOD	1
1 VĚZEŇSTVÍ V ČR.....	2
1.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE.....	2
1.2 PROFESNÍ ETIKA	4
1.3 TRESTNÍ PRÁVO	4
1.4 JEDNOTLIVÁ STADIA TRESTNÉHO ČINU	6
2 VAZBA.....	6
2.1 TRVÁNÍ VAZBY	6
2.2 PRÁVA A POVINNOSTI OBVINĚNÝCH	7
3 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	8
3.1 TYPY VĚZNIC	8
3.2 PŘIJÍMANÍ A UMISŤOVÁNÍ ODSOUZENÝCH VE VÝKONU TRESTU	9
3.3 PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH	10
3.4 ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH.....	11
3.5 ČINNOSTI DŮLEŽITÝCH PRACOVNÍKŮ VĚZNICE	12
3.6 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK.....	13
3.7 DUCHOVNÍ SLUŽBY VE VĚZNICI.....	17
3.8 PSYCHICKÉ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	17
3.9 VĚZEŇSKÉ NÁSILÍ.....	18
3.10 PRÁCE SE SPECIFICKÝMI SKUPINAMI ODSOUZENÝCH	19
3.11 MLADÍ PACHATELÉ VE VĚZENÍ	20
3.12 PACHATELÉ S DLOUHODOBÝMI TRESTY VĚZENÍ	21
3.13 ŽENY VE VĚZENÍ.....	22
3.14 DROGOVĚ ZÁVISLÍ VE VÝKONU TRESTU	23
3.15 PROGRAM ZACHÁZENÍ.....	23
4 VÝZKUM	27
4.1 CÍLE VÝZKUMU	27
4.2 HYPOTÉZY A METODA VÝZKUMU	27
4.2.1 Hypotézy.....	27
4.2.2 Metoda výzkumu.....	28
4.3 VĚZNICE RÝNOVICE	28
4.3.1 Základní informace	28
4.3.2 Nástupní oddělení	28
4.3.3 Specializované oddělení ústavní léčby protitoxikomanické	29
4.3.4 Výstupní oddělení.....	30
4.3.5 Uzavřené oddělení (oddělení se zvýšeným technickým zabezpečením)	30
4.3.6 Oddělení pro mladé a prvovězněné.....	31
4.3.7 Sociální pracovnice ve věznici Rýnovice.....	31
4.3.8 Výsledky průzkumu.....	32
4.4 VĚZNICE VALDICE.....	40
4.4.1 Základní informace	40
4.4.2 Sociální pracovnice ve věznici Valdice	40
4.4.3 Specializované oddělení pro odsouzené s duševní poruchou a poruchou chování	40
4.4.4 Specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobené užíváním psychotropních látek	41
4.4.5 Výsledky průzkumu.....	41
4.5 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	47
ZÁVĚR	48
ZÁZNAM ODBORNÉHO ZAMĚSTNANCE DO PROGRAMU VIS	55

Úvod

K výběru tohoto tématu mě inspirovala praxe ve věznici Rýnovice. Na praxi jsem vykonávala funkci sociální pracovnice. Setkávala jsem se s vězněnými osobami a vedla s nimi nástupní pohovory, předvýstupní pohovory a spolu se sociální pracovníci věznice Rýnovice jsme vedly průběžné sociálně-právní poradenství s vězněnými osobami.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit funkčnost sociální pracovnice ve vězeňských zařízeních v České republice. Mezi dílčí úkoly práce patří zjistit, kolik odsouzených potřebuje pomoc sociální pracovnice a jaké problémy nejčastěji potřebují odsouzení vyřešit. Důležité je poznání, jestli jim sociální pracovnice v problémech pomohla nebo ne, jestli odsouzení vůbec vědí, jakou pomoc mohou od sociální pracovnice očekávat. Je třeba vypátrat, jaké mají odsouzení v současné době rodinné zázemí a informace o členech rodiny a odsouzených (týkající se vzdělání, závislosti). Je zajímavé se dozvědět, jestli se v jejich rodině vyskytovalo kriminální chování.

Vybrala jsem si dvě věznice (Rýnovice, Valdice), do kterých jsem odsouzeným doručila dotazníky a vedla pohovor se sociální pracovníci jedné z nich. Ve Valdicích se nepodařilo kontakt se sociální pracovníci zajistit. Při psaní této práce jsem kontaktovala i Vazební věznici Ruzyně, Vazební věznici Liberec, ženskou věznici Světlá nad Sázavou a ženskou věznici v Opavě. Chtěla jsem zjistit, jaké problémy řeší obvinění ve vazebních věznicích se sociální pracovníci a jestli je u žen nějaká odlišnost než u mužů. Ozvala se mi pouze sociální pracovnice z opavské věznice, jejíž poznatky jsem zahrnula do teoretické části.

V první části práce jsem nastínila vězeňství v ČR. Dále jsem popsala profesní etiku zaměstnanců věznice, trestní právo, jednotlivá stadia trestného činu, vazbu, výkon trestu, činnosti důležitých pracovníků věznice a v neposlední řadě nesmí chybět sociální pracovník ve věznici, zde jsem využila i informace od sociální pracovnice z opavské věznice. Nastínila jsem duchovní služby ve věznici, psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody, vězeňské násilí, práci se specifickými skupinami odsouzených jako jsou mladí pachatelé ve vězení, pachatelé s dlouhodobými tresty vězení, ženy ve vězení, drogově závislí ve výkonu trestu, dále jsem představila program zacházení. Ve druhé části práce popisují jednotlivá oddělení ve věznici Rýnovice, činnosti sociální pracovnice ve věznici Rýnovice a osobní informace od konkrétní sociální pracovnice. Na to navazuji popisem jednotlivých oddělení ve věznici Valdice, činnosti sociální pracovnice ve věznici Valdice. V empirické části jsem vyhodnocovala dotazníky, které jsem nechala rozdat odsouzeným v kolektivech, kde byli recidivisté i prvovězněni. Podařilo se mi získat celkem 81 dotazníků od odsouzených.

1 Vězeňství v ČR

1.1 Základní informace

Penologie je vědní obor, který se zabývá naukou o trestu a jeho účincích. Zabývá se vývojem penologických myšlenek a koncepcí. Zabývá se sociálněpsychologickými procesy, jevy, vztahy a zákonitostmi při aplikaci trestu. Zajímá ji fyzický a psychosociální stav pachatele. Zabývá se i přístupy výchovného zacházení a systémem institucí. Vyhledává i jiné možnosti, které by ovlivnily chování pachatelů např. alternativní tresty.

V České republice se nachází 36 věznic, z toho je 10 vazebních. 1. ledna 2009 byl otevřen Detenční ústav v Brně, další ústav se nachází v Opavě. Důležité je rozdělení vězeňské populace do skupin, pro které můžeme navrhnout vyhovující způsob výkonu trestu. V úvahu bereme pohlaví, věk, recidiva, délka trestu, nebezpečnost pachatele. Za recidivisty se považují pachatelé, kteří se opakovaně dopustili trestného činu.

V předlistopadovém období byla trestněprávní politika československého státu vedena v duchu potlačování opozičních politických názorů. Zneužívalo se trestní právo k prosazování politických, hospodářských a jiných státních zájmů. Nepřítelem socialismu byl označen pachatel trestného činu a k jeho převýchově měl přispět přísný způsob výkonu trestu odnětí svobody. Ve vězeňských zařízeních panovala přísná kázeň, dril a izolace od vnějšího prostředí.

Po pádu totalitního režimu se upřela pozornost k odstranění soudních omylů, náhlé společenské přeměny vedly až ke vzpourám a nepokojům ve věznicích. Začátkem devadesátých let v se českém vězeňství naplněném tísnivou atmosférou začínala výměna vězeňského personálu, který nebyl schopen používat moderní psychologické, pedagogické a další poznatky. Radikální změna v letech 1900-1991 znamenala propuštění 1500 osob z počtu 7500 příslušníků tehdejšího Sboru nápravné výchovy ČR. Personální přeměna v dalších letech pokračovala. Utvářející se Vězeňská služba ČR přijímala nové zaměstnance do základních funkcí strážných a dozorců a zároveň přijímala zvyšující se počet specialistů například psychologů a dalších. Ve věznicích určených pro výkon vazby byla nově zřízená funkce psychologa. V předchozích letech pracoval psycholog pouze ve věznici určené k výkonu trestu odnětí svobody.

Dalším krokem při změně českého vězeňství bylo vypracování nové koncepce v souladu s mezinárodními konvencemi. Tvorba a postupná realizace této koncepce se nazývá humanizace vězeňství. Výrazně se tak odlišuje od totalitního režimu. V nové koncepci českého vězeňství jsou upřednostňovány následující základní úkoly: změnit materiální stav

vězeňství k lepšímu. Je třeba postupně rekonstruovat zastaralé vězeňské objekty a postavit nové tak, aby bylo možné ubytovat vězně v co možná nejnižším počtu osob v jedné místnosti. Důležité je vytvořit dostatek prostorů pro práci vězňů uvnitř věznic. Měl by se zajistit dostatek prostorů pro vzdělání a výchovu. Je nutná modernizace objektů, aby splňovaly platné hygienické požadavky, zřizování ošetřoven, aby umožňovaly poskytnout základní zdravotnickou péči v běžném standardu. Používání tradičních prostředků (strážních hlídek, služební kynologie) je třeba nahradit moderní zabezpečovací technikou. Odsouzeným by se mělo umožnit dodržování pozitivních sociálních kontaktů s rodinou a zajistit ubytování a zaměstnání po propuštění. Vězeňský systém potřebuje novou organizaci. Nelze podceňovat narůstající riziko teroristických útoků na vězeňské objekty s cílem dopomoci k útěku jednotlivcům či skupinám odsouzených.

S pachatelem se až do doby odsouzení zachází na základě presumpce neviny a jeho práva jsou omezena jen ve zcela nezbytné míře. Využívají se specifické programy při zacházení s mladistvými, s drogově závislými, s psychopaty, s odsouzenými k doživotnímu trestu a dalšími skupinami. K řádnému průběhu výkonu vazby a trestu by měla přispívat spolupráce se státními i nestátními institucemi, církvemi a náboženskými společnostmi. Probíhá rekvalifikace vězeňského personálu, seznamování s nezbytností přeměn ve vězeňském systému a výcvik v nových formách zacházení s obviněnými a odsouzenými. Noví zaměstnanci Vězeňské služby ČR se musí účastnit dostatečně dlouhé, kvalitní, profesionální, teoretické i praktické přípravy.

Při transformaci českého vězeňství došlo také k chybám, omylům, na které velmi citlivě reagovala občanská i odborná veřejnost. V době zvýšené kriminality by se mělo přihlídnout k názorům občanů na způsob výkonu vazby a trestu. Mládež a veřejnost by měla mít možnost se seznámit s vězeňským prostředím formou dne otevřených dveří, objektivními informacemi médií i diskusemi s penologickými odborníky.

„Věznice je relativně velmi zřetelně a pevně ohraničený fyzický i psychosociální prostor. Každodenně se v něm odehrávají četné mezilidské interakce, do kterých vstupují především vězňové a vězeňský personál, v podstatně nižší četnosti pak orgány činné v trestním řízení, obhájci, příbuzní a přátelé vězňů při návštěvách, případně i některé další osoby (sociální kurátoři, orgány péče o mládež, duchovní různých církví a další).”¹

---

1 HÁLA, Jaroslav. Teorie a praxe vězeňství I: Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby. České Budějovice: TISK, 1997. ISBN 80-7040-235-0.

1.2 Profesní etika

Respektování profesionálního a profesně etického jednání zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky je dáno právní úpravou. Požadavek služební kázně je stanoven pro příslušníky v zákoně č.361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, pro zaměstnance v pracovním poměru v zákoně č. 262/2006 Sb., které jim ukládají další zvýšené povinnosti, za jejichž neplnění jsou vystaveni hrozbě sankce. Důležitá je právní úprava v zákoně č.159/2006 Sb. o střetu zájmů. Zákon veřejným funkcionářům stanovil povinnost vykonávat svoji funkci tak, aby nedocházelo ke střetu mezi jejich osobními a profesními zájmy. „Základním dokumentem týkajícím se etického kodexu určenému pro orgány veřejné správy je usnesení vlády České republiky č. 270 ze dne 21. března 2001 s názvem Kodex etiky zaměstnanců ve veřejné správě. V roce 2003 také Vězeňská služba České republiky přijala svůj vlastní Kodex profesní etiky zaměstnance Vězeňské služby České republiky. Byl vydán jako vnitřní předpis – tehdy ve formě nařízení generální ředitelky Vězeňské služby České republiky. Ve 2. polovině roku 2008 byl kodex profesní etiky zrušen, jelikož jeho existence se dostala po nabytí účinnosti nového zákoníku práce, zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a rovněž novely zákona o střetu zájmů do kolize s požadavky na tvorbu předpisů, jak je stanoví příslušné články legislativních pravidel vlády. Existoval stav, kdy v kodexu profesní etiky upravené vztahy byly mezitím právně upraveny novými zákony a jinými předpisy, které na rozdíl od doporučující povahy kodexu byly a jsou právně závazné. Rozhodnutí o zrušení kodexu profesní etiky byly a jsou právně závazné. To znamená, že z pohledu českého pracovního práva se zavedením pojmu dobrých mravů zavedl do pracovního práva jasný požadavek na chování účastníků pracovněprávních vztahů, a to v podobě hlediska mravnosti jejich chování.”²

1.3 Trestní právo

Nechceme-li, aby se náš život odehrával ve společenském chaosu, je nutno vnést do vztahů určitý řád. Společenský řád je možné udržet pouze pomocí trestního práva. Věděla to velmi dobře společnost středověká, novověká, moderní, i současná. Je rozdíl pouze v metodách a přístupech, kterými se v určité době právo prosazuje.

Za feudalismu postihovaly tresty nemajetné vrstvy, zatímco bohatí si své hříchy vykoupili. Křivá přísaha připravila chudého člověka o pravou ruku useknutím, za krádež přišel o zrak. Šestnácté století se vyznačovalo velkou rozmanitostí trestů závisících na

---

² BĚLECKÝ, Miroslav. Dobré mravy a profesní etika. *České vězeňství: Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci*. 2009, 1, s. 38-40.

okruhu trestné činnosti. Nejobvyklejšími trestnými činy byly rvačky, krádeže a podvody. Pachatelé byli poddaní z vesnic a selská mládež. Za násilné trestné činy byla poprava stětí mečem nebo oběšení. Přísnější formy trestu už hraničily se sadismem, například se jednalo o čtvrcení těla, lámání kolem, pohřbívání za živa, utopení. Využívalo se mučení: drcení prstů, španělská bota a stržení žebříkem. Zásada o přiměřenosti trestu se objevila až v roce 1787 ve Všeobecném zákoníku o zločinech a trestech. Mezi druhy jednotlivých trestů zaujal nejvýznamnější místo trest odnětí svobody. Josefínský zákoník z roku 1803 rozlišoval žalář, těžký žalář, nejtěžší žalář. Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 mimo jiné uznával dva stupně vězení a připouštěl i vězení domácí.

Postupem času se měnily názory na úlohu trestního práva ve společnosti. V každém politickém systému se něco přidalo či naopak ubralo. Trest měl zneškodnit nepřátele pracujícího lidu i zabránit pachatelé v páchání další trestné činnosti, pomoci k jeho převýchově a výchovně působit na ostatní členy společnosti. Nový trestní zákon byl přijat v roce 1960, zákon číslo 140/1961 Sb., je součástí našeho právního řádu doposud. V důsledku společenských změn po roce 1989 došlo k četným novelizacím právních norem například ke zrušení trestu smrti, vznikly nové alternativy trestněprávních sankcí.

Kolem pojmu trestní právo existuje množství nejrozumnějších definic právní normy. Nejznámější definice vymezuje právní normu jako pravidlo chování vydané ve státem uznané a vymahatelné formě. Každá právní norma má své vlastní znaky i strukturu. Trestněprávní norma nás seznamuje s obsahem trestního práva, jehož pochopení umožňuje člověku, chovat se tak, aby se nedostal do rozporu s trestním právem. Trestněprávní normy jsou propojeny, tím vytvářejí strukturu systému trestního práva. Podle trestního zákona se musí prosazovat zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických i právnických osob.

Složení trestního práva obsahuje právní normy určující nežádoucí chování a právní normy stanovující přesná pravidla pro trestní postih nežádoucího chování. Jedná se o trestní normy trestního práva hmotného a trestního práva procesního.

Moderní společnost uznává různé teoretické názory na poměr mezi právem a sankcí, zločinem a trestem. Prosazuje dvě varianty v podobě trestu odnětí svobody a peněžitého trestu. Trest chápe jako opatření k zamezení nežádoucího chování. Dokazování nezbytnosti trestu odnětí svobody poukazuje na ochranu společnosti před zločinem a o snahu zastrašení pachatele od páchání konkrétních trestných činů. Současná doba vidí účel trestu hlavně ve výchovné funkci a ochraně společnosti tam, kde izolace a usilování o společenskou nápravu není možné.

1.4 Jednotlivá stadia trestného činu

O trestném činu se hovoří pouze tehdy, pokud jsou splněny jeho všechny znaky zaznamenané ve skutkové podstatě. Pachatel si někdy představuje, jak by spáchal trestný čin a v duchu si kreslí různé situace, ale rozhodná je skutečnost, jestli konkrétní trestný čin provede. Vznik trestného činu se skládá ze 2 rozměrů: první se nachází v rovině imateriální, kdy potencionální pachatel myslí na okolnosti trestněprávního jednání nebo se chová způsobem, který je legální, avšak v konkrétní situaci bude z nedbalosti pachatele naplněna skutková podstata trestného činu. Druhým rozměrem nazýváme již samotné trestněprávní jednání pachatele uskutečněné navenek do reálného světa. Tento druhý rozměr považujeme z hlediska trestněprávního chování pachatele za rozhodující. Trestný čin se skládá ze tří základních stadií. Patří tam příprava, pokus a dokonání trestného činu.

Příprava trestného činu

Příprava trestného činu je nebezpečné chování vůči společnosti. Jeho cílem je organizování závažného trestného činu a vyhledávání nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání. Nebezpečné je také spolčení, sročení, návod nebo pomoc k trestnému činu. Pod přípravu trestného činu spadá i jiné úmyslné vytváření podmínek pro spáchání trestného činu.

Pokus trestného činu

Pokusem trestného činu chápeme společensky nebezpečné jednání, při kterém nedošlo k dokonání trestného činu, i když byl úmysl trestný čin spáchat. Například při pokusu o vraždu útočník nezasáhne smrtelně a oběť útok přežije.

Dokonalý trestný čin

Dosáhne-li pachatel svého cíle a uskuteční své představy o trestném činu, tento stav se nazývá v trestním právu ukončení trestného činu.

2 Vazba

2.1 Trvání vazby

Vazba představuje vážný zásah do občanských práv a svobod osoby obviněné ze spáchání trestného činu. Na obviněného je v této době nutno hledět se zásadou presumpce neviny jako na nevinného. Trestem odnětí svobody chráníme společnost před pachateli trestných činů a znemožňujeme jim pokračování trestné činnosti. O vazbě může rozhodnout pouze soud. Podle zákona může vazba trvat jen dobu nezbytně nutnou. Vazba je potřebná doba k objasnění všech skutečností, které mají vliv na trestní stíhání obviněného.

Při příjezdu obviněného do vazební věznice je provedena u obviněného osobní prohlídka a prohlídka věcí. Je vykonávána v době přítomnosti předvádějícího orgánu policie

ve vazební věznici. Osobní prohlídku obviněného a ostrahu při ní mají povinnost vykonávat pouze osoby stejného pohlaví.

Obvinění jsou předváděni do výkonu vazby nepřetržitě. Obviněný musí být na začátku svého pobytu ve výkonu vazby prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi, s řádem výkonu vazby a s vnitřním řádem věznice.

Existuje řada pravidel při umisťování obviněných do cel. Je potřeba dávat pozor na to, aby byl dodržen účel vazby a aby nedocházelo k mravnímu nebo jinému ohrožení obviněných. Na celách jsou ubytováni odděleně muži od žen, mladiství od dospělých, obvinění od pravomocně odsouzených, obvinění u nichž je podezření na přenosné nebo duševní onemocnění atd. Obviněný má právo, pokud o to požádá a umožňují to podmínky věznice, aby byl ubytován do jiné cely. Ve věznicích jsou zřizována krizová oddělení. Umisťují se tam osoby v akutní duševní tísní a osoby, které jsou nebezpečné pro sebe nebo okolí. Na krizovém oddělení je jim věnována zvýšená péče.

Obviněný může být zařazen na návrh komise do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem. Na toto oddělení jsou doporučeni obvinění, kteří volným pohybem na oddělení a stykem s ostatními nebudou narušovat účel vazby a vnitřní řád.

Každý obviněný má nárok na jedno lůžko a skříňku na uložení osobních věcí na cele. V cele se nachází stolek a židle v počtu odpovídajícím počtu obviněných a sociální zařízení, oddělené od zbývajících prostorů cely neprůhlednou zástěnou. Každá cela je vybavena elektrickým osvětlením a signalizačním přivolávacím zařízením. „Ubytovací plocha včetně sociálního zařízení na jednoho obviněného musí činit nejméně 3,5 m².“³

2.2 Práva a povinnosti obviněných

Obviněný dostává třikrát denně stravu odpovídající zásadám správné výživy a jeho zdravotnímu stavu. Ve výkonu vazby může obviněný používat vlastní oděv, prádlo a obuv, pokud má zajištěnou jejich výměnu a jsou vyhovující po hygienické a estetické stránce. Při nesplnění těchto podmínek musí obviněný používat vězeňský oděv, prádlo a obuv.

Obviněný má právo přijímat a odesílat na svoje náklady písemná sdělení. Obsah korespondence je kontrolován, pokud vzbudí podezření z trestné činnosti nebo by doručení korespondence mohlo zmařit účel vazby, je psaní zadrženo a založeno do trestního spisu. Adresát dostane oznámení o zadržení dopisu a je seznámen s nezávadnou částí jeho obsahu.

---

³ NEDOROST, Libor . *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 184 s. ISBN 80-210-1114-9.

Nesmí být kontrolována korespondence mezi obviněným a jeho obhájcem, mezi obviněným a státními orgány ČR.

Jednou za tři týdny má obviněný právo přijmout návštěvu ve věznici v počtu nejvýše čtyři osoby, v trvání třiceti minut. Výjimku o přijetí návštěvy může povolit ředitel věznice v odůvodněných případech, např. přijetí návštěvy i za kratší dobu než tři týdny i delší návštěvu než třicet minut.

Právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby má obviněný nejméně jednou týdně. Jednou za dva týdny může obdržet balíček do váhy pět kilogramů. Toto se netýká balíku s oblečením určeným k výměně. Vězeňská služba kontroluje obsah všech balíčků. Věci, které není dovoleno zasílat, se vrací odesílateli na jeho náklady.

Obviněný má právo na nerušený osmihodinový spánek. Denně může na vycházku ve vymezeném prostoru věznice nejméně na jednu hodinu. Z vážného důvodu ředitel věznice vycházku omezí či zruší. Zvláštní právní předpis obsahuje právo obviněného na zdravotní péči. Pokud zdravotní stav obviněného vyžaduje ošetření ve zdravotnickém zařízení mimo věznici, je dopraven v doprovodu ostrahy věznice.

Ve věznici je zajištěn provoz knihovny, k dispozici mají vězněné osoby tuzemský i zahraniční tisk, k zapůjčování společenské hry. Obviněným je povoleno používat přenosný radiopřijímač nebo televizor. Jsou vytvořeny vhodné podmínky pro poskytování duchovní služby.

Obviněný je povinen dodržovat řád výkonu vazby a místní řád věznice, plnit příkazy vězeňské služby. Platí zákaz přechovávání a konzumace alkoholických nápojů a jiných návykových látek.

3 Výkon trestu odnětí svobody

3.1 Typy věznic

Pravidla výkonu trestu odnětí svobody jsou stanovena v trestním zákoně a potom v trestním řádu. Podrobnější úpravu podmínek určují další právní předpisy, zvláště zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

Účel trestu odnětí svobody můžeme vidět v několika rovinách. Výkonem trestu se rozumí ochrana společnosti před pachateli trestných činů. Trest by se měl stát prostředkem obrany společnosti proti pachatelům trestných činů. Základní funkci a smysl trestu vidíme v ochraně společnosti a po vykonání trestného činu by se udělil trest jako obranná reakce společnosti vůči narušiteli jejích norem. Důležité je také odstranění podmínek, které pachateli trestnou činnost umožňují. Posláním generálněpreventivní funkce je oslovit občany a varovat je před spácháním trestného činu. U mladistvých pachatelů má trest za úkol vychovat

mladistvého pachatele v řádného občana, s přihlédnutím k jeho schopnostem a rodinnému prostředí, ze kterého vzešel. Obecně je důležité dosáhnout nápravy pachatele trestného činu a resocializace.

Výkon trestu odnětí svobody probíhá ve věznici nebo v samostatném oddělení vazební věznice. Věznice zařazujeme do čtyř základních typů. Odsouzený se zařazuje do typu věznice na základě rozhodnutí soudu, které je součástí rozsudku. „Typy věznic: a) s dohledem odsouzeného. Do tohoto typu věznice se umísťuje odsouzený, který spáchal trestný čin z nedbalosti a nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

b) s dozorem odsouzeného, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

c) s ostrahou odsouzeného, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou. Soud do věznice tohoto typu rovněž zařadí odsouzeného, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem.

d) se zvýšenou ostrahou odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, dále odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, kterému byl za zvlášť závažný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo odsouzeného, který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu. Do věznice tohoto typu jsou zařazováni vždy, jestliže jim byl uložen vyjimečný trest.”⁴

Generální ředitelství Vězeňské služby určuje, do kterého typu věznice stanoveného soudem se odsouzený umístí. Při výběru je důležitý zvláště typ resocializačních programů, které probíhají v jednotlivých věznicích. Podle možností se odsouzený umísťuje do věznice, která je nejbližší místu jeho trvalého bydliště.

3.2 Přijímání a umísťování odsouzených ve výkonu trestu

Do výkonu trestu odnětí svobody se odsouzený přijímá pouze na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody, nebo se přijímá na základě výzvy nebo příkazu soudu k dodání odsouzeného k nastoupení trestu odnětí svobody.

---

⁴ NEDOROST, Libor. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 184 s. ISBN 80-210-1114-9.

K vyloučení záměny odsouzeného s jinou osobou se provádí kontrola totožnosti odsouzeného. Odsouzený je prohlédnut osobami stejného pohlaví. Prohlédnuty jsou rovněž jeho věci, které má v době nástupu u sebe. Odsouzenému přísluší právo skladovat u sebe věci osobní potřeby, písemnosti, které se vztahují k trestnímu řízení, právní předpisy a knihy, které dovolil zákon a Řád.

Odsouzený je při přijetí do výkonu trestu odnětí svobody prokazatelně informován o svých právech a povinnostech podle zákona a řádu výkonu trestu odnětí svobody a o vnitřním řádu věznice. Soud, který o tom rozhodoval, obdrží od správy věznice hlášení. Hlášení se posílá také okresnímu orgánu policie místně příslušnému podle místa pobytu odsouzeného, Generálnímu ředitelství Vězeňské služby a u důchodců plátcům důchodu.

Odsouzení jsou umístěni po nástupu k výkonu trestu odnětí svobody do nástupních oddělení. V těchto odděleních prohlédne odsouzené lékař. Jsou provedena nezbytná diagnostická a laboratorní vyšetření. S odsouzeným promluví psycholog, sociální pracovník, speciální pedagog a vychovatel. Je zpracována komplexní diagnóza. V komplexní diagnóze se vyhodnotí na základě chování odsouzeného, výsledků vyšetření a dostupných materiálů sociální úroveň odsouzeného. Vyhodnocují se také možnosti výchovného působení a předpoklady účinnosti. Správa věznice nabídne odsouzenému, aby si zvolil resocializační program z alternativně připravených programů. Odsouzený podepíše svoji volbu resocializačního programu. Pokud si odsouzený nechce zvolit žádný resocializační program, musí plnit minimální program stanovený řádem věznice.

3.3 Práva a povinnosti odsouzených

Odsouzení dostávají třikrát denně hodnotnou stravu, která odpovídá zásadám správné výživy a zdravotnímu stavu odsouzených. Oblečení odsouzených má chránit jejich zdraví a odpovídá klimatickým podmínkám. Korespondence odsouzených podléhá kontrole. Odsouzení mají právo přijímat a odesílat písemná sdělení bez omezení. Ve věznicích existují knihovny, kde si mohou odsouzení půjčovat knihy. V termínech stanovených ředitelem věznice mohou odsouzení přijímat návštěvy. Odsouzený si může kupovat potraviny a věci osobní potřeby v prodejnách, které se nachází ve věznici. Podle zákona může odsouzený přijmout čtyřikrát ročně balíčky do hmotnosti 5 kg. Balíčky jsou kontrolovány. Věci, které nejsou povolené, se vrací odesílateli. Odsouzený má právo na osm hodin spánku a na čas, který je třeba k osobní hygieně a úklidu. Odsouzení se mohou zúčastnit vycházky ve vymezeném prostoru věznice. Vycházka trvá nejméně jednu hodinu. Odsouzení mají právo na zdravotní péči a na duchovní službu. Odsouzený tak může být přítomen na bohoslužbách,

individuálních pohovorech a výkladu náboženských textů. Odsouzený, který je ubytován v uzavřeném oddělení, má možnost využít individuální duchovní služby.

Odsouzený musí dodržovat pořádek a kázeň, vykonávat příkazy příslušníků vězeňské služby a slušně jednat a osobami, se kterými přijde do styku. Pokud zapříčiní svým chováním škodu na majetku věznice, která není vyšší než 5000 Kč, může mu být udělena povinnost náhrady škody. Odsouzení nemůžou vyrábět, přechovávat a konzumovat alkohol nebo jiné návykové látky. Odsouzeným je zakázáno vyrábět nebo skladovat věci, které by se hodily k útěku nebo by sloužily k ohrožení bezpečnosti osob.

Ve věznicích existují takzvané samosprávy odsouzených. Samospráva jedná s ředitelem věznice nebo pověřenou osobou o obsahu nápravně výchovné činnosti, zprostředkování stížností, žádostí a návrhů více odsouzených. Samospráva je tajně zvolena odsouzenými na jeden rok. Odsouzení, kteří byli zvoleni do oddílové samosprávy jsou dále voleni do celoustavní samosprávy.

3.4 Zaměstnávání odsouzených

Věznice nabízejí zaměstnávání odsouzeným svojí podnikatelskou činností nebo mají smlouvu s jiným podnikatelským subjektem nebo organizací. Ve smlouvě jsou zakotveny podrobnější podmínky. Subjekty, které zaměstnávají odsouzené, musí vytvořit stejné podmínky, jaké mají pracovníci v běžném pracovním poměru. Věznice nabízí odsouzeným práci podle zdravotního stavu a schopností.

Ředitel věznice může rozvrhnout pracovní dobu odsouzených. V některých případech může být odsouzeným nařízena práce ve dnech pracovního klidu nebo přesčas, aby byla pracovní doba shodná s pracovní dobou pracovníků zaměstnavatele. O přijetí do pracovního poměru ve vězení rozhoduje komise, která rozdělí odsouzené do pracovních skupin. Každá pracovní skupina má svého vedoucího. Vedoucího dosazuje ředitel věznice nebo pověřený pracovník.

Odsouzení mají stejnou pracovní dobu a pracovní podmínky jako ostatní pracovníci. Do pracovní doby odsouzených není započítána práce při úklidu a ostatní práce, které jsou potřeba k chodu věznice. Odsouzení mají právo na odpočinek a tyto práce nemohou být nařízeny na jeho úkor.

Odsouzení dostávají odměnu za vykonanou práci. Z odměny jsou strženy částky k úhradě výživného pro jeho děti. Ze mzdy odvádí zaměstnavatel částky, které jsou uvedeny v pracovněprávních předpisech. Zbytek mzdy padne na kapesné a úložné. Úložné může odsouzený využít ke krytí svých dluhů. Zbytek úložného je vyplacen odsouzenému po propuštění z výkonu trestu. Odsouzený nese odpovědnost za škodu jako ostatní pracovníci.

Zaměstnavatel ručí za škodu způsobenou odsouzenému při plnění pracovních úkolů jako u jiných zaměstnanců.

3.5 Činnosti důležitých pracovníků věznice

Obecně platí pravidlo, které se říká všem novým zaměstnancům věznice. Odsouzený může ve svém čase vymýšlet různé věci. Zaměstnanci věznice musí být stále ve střehu.

Povinnosti **dozorců** jsou poměrně přesně a podrobně napsány v interních předpisech a nařízeních vydávaných generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR. V minulém režimu se říkalo dozorcí referent režimu. V devadesátých letech byl zaveden termín dozorce. Dozorce by měl při své práci dbát zajištění řádného výkonu vazby nebo trestu. Měl by ale respektovat lidskou a občanskou důstojnost obviněných.

Od **lékaře** měla řada vězňů v minulosti různá očekávání. V současné době stále mnoho obviněných a odsouzených žádá vězeňského lékaře o pomoc se svými duševními, tělesnými, ale i sociálními problémy. Někdy se jedná o skutečné problémy, kdy chce od lékaře kvalifikovanou pomoc. Lékař může i doporučit péči jiného odborníka například psychologa, sociální pracovníce. V jiném případě jde o problémy různého stupně závažnosti, kterými by se odsouzený mimo věznici ve svém životě vůbec nezabýval. Dále se sem zařazují odsouzení, kteří chtějí jít k lékaři např. proto, aby se prošli z jednoho konce vězení na druhý, navázali nedovoleně kontakty atd. Přibývá odsouzených, kteří touží po léčích s psychotropními účinky (zdravotnické předpisy zpřísnily podmínky vydávání těchto druhů léků ve vězení). Někteří odsouzení se snaží, aby byli ze zdravotních důvodů přemístěni do nemocničního prostředí. Lékař ve vězení by měl být člověk s určitými životními zkušenostmi, který by se snažil o rovnocenný vztah lékaře s pacientem. Odsouzený musí zaplatit regulační poplatky. Pokud nemá peníze, dostane se mu nezbytného lékařského ošetření.

Psycholog ve věznici se snaží minimalizovat mimořádné situace. Vykonává odbornou psychologickou činnost a jeho cílem je řádný průběh výkonu trestu. Pracuje také jako odborný poradce ředitele věznice v psychologických aspektech výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (tedy odsouzených i zaměstnanců). Psycholog má své místo v zařazovací komisi a vybírá odsouzené do práce a vzdělávání. Vyjadřuje se také k návrhům udělení volného pohybu odsouzeného při výkonu zaměstnání uvnitř objektu věznice nebo i mimo vězení. „Efektivita této práce je nízká, nepřináší takové výsledky a může zvyšovat riziko vyhoření. Pachatelé s poruchou osobnosti, kteří se za viníky své situace nepovažují, bývají velmi obtížně ovlivnitelní.“⁵

---

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-17178-802-3.

Sociální pracovník je také důležitou osobou ve věznici. Kontinuální sociální péče se začala v České republice prosazovat iniciativou sociálních kurátorů v době po milostech prezidenta republiky na počátku roku 1990. Dříve se kontinuální sociální péče zaměřovala pouze na besedy před výstupem z výkonu trestu. „Věznice umožňují příslušným orgánům sociálního zabezpečení poskytovat odsouzeným služby sociální péče mající za cíl pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro jejich budoucí samostatný život na svobodě.“⁶ Sociální pracovník se snaží pomoci vězněným osobám v jejich sociálních vztazích a náhledu na život. Vyptává se na jeho sociální situaci a chce, aby se odsouzený nebo obviněný snažil svoji situaci řešit. Vyptává se na podmínky, které měly dopad na sociální vývoj obviněného nebo odsouzeného. Sociální pracovník by měl snažit nabádat vězněné osoby k pozitivnímu rozvíjení sociálních dovedností. Sociální pracovník by měl spolupracovat s rodinou, která je pro odsouzené důležitá z hlediska pozitivních změn v chování a jednání. Sociální pracovník také zajišťuje první kontakt s kurátorem.

3.6 Sociální pracovník

Jak jsem již v předešlé kapitole uvedla, sociální pracovník je důležitou osobou ve věznici a v každé věznici je několik pracovních míst pro sociální pracovníky. Jde o pracovníky především s bakalářským vzděláním a další odbornou přípravou, aby mohli vykonávat kvalitní sociální pomoc. Bakalářské vzdělání v oboru Sociální pedagogika a Sociální a charitativní práce mohou zájemci studovat na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy, dále na Západočeské univerzitě v Plzni obor Sociální péče, na Ostravské univerzitě v Ostravě obor Sociální práce, na Univerzitě Hradec Králové obor Sociální práce v kombinované formě. Sociální práce se dá studovat v současné době také na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a Univerzitě Palackého v Olomouci (tam se dá studovat i obor sociální pedagogika). Sociální pedagogiku lze studovat na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Další odbornou přípravou se rozumí terapeutické výcviky pořádané Vzdělávacím střediskem ve Stráži pod Ralskem. Supervize probíhá ve věznicích každý rok. Účastní se jí sociální pracovníci, pedagogové, psychologové, vychovatelé, terapeuti, kteří pracují na specializovaných odděleních.

V dnešní době se sociální pracovník nesoustředí jenom na trestný čin, ale i na člověka jako původce trestného činu. Tradiční trestní stíhání je rozšířeno o nové instituty. Pokud

---

⁶ JELÍNEK, Jiří a Zdeněk SOVÁK. Trestní zákon a trestní řád: Poznámkové vydání s judikaturou. Praha: LINDE Praha, a. s., 2001. ISBN 80-7201-304-1.

neznáme pachatele, není možné vytvořit individuální trestní opatření a účinně zahájit proces resocializace. Sociální služby jsou v dnešní době partnerem justičních orgánů.

Jinak působí sociální pracovník ve vazbě a jinak ve výkonu trestu. Ve vazbě se poskytuje především sociálně-právní poradenství. Do sociálně-právního poradenství řadíme oblast dluhů, exekucí, žádostí o důchod a jiné další. Poradenstvím se rozumí poskytování informací s využitím psychologických poznatků ve vztahu k jedinci. Psychologické poznatky jsou důležité při získávání informací a vedení obviněného. Ve výkonu trestu vykonává sociální pracovník jiné služby v nástupním oddělení, v průběhu výkonu trestu a ve výstupním oddělení. V průběhu soudního řízení nelze zaměnit úlohu sociálního pracovníka za pomoc při obhajobě. Sociální pracovník spíše zhodnotí osobnost vězně a vysloví svoji prognózu. Důležité je zjistit bio-psycho-sociální stav jedince. Soud by měl rámcově určit podmínky a sociální pracovník by je měl individuálně upravovat podle průběhu a reakcí odsouzeného. Velice závisí na osobnosti sociálního pracovníka, jeho otevřenosti a přímosti jednání s odsouzeným a respektování jeho osobnosti.

Dobře promyšlené a realizované činnosti sociálního pracovníka hrají v prostředí věznice důležitou roli. V českých věznicích se osvědčuje zastoupení žen v této funkci, ale v některých věznicích jsou sociální pracovníci i muži. Sociální pracovnice se specializuje na pomoc odsouzeným v jejich obtížné situaci, při řešení partnerských, rodinných a dalších problémů. Podle Jaroslava Hály je důležité pro kvalitní odbornou sociálně právní poradu i další formy pomoci, aby sociální pracovnice měla určité životní i pracovní zkušenosti. Pak může sociální pracovnice lépe rozhodnout, která forma nebo taktika pomoci bude nejvhodnější a to i v pohledu do širší společenské souvislosti. V dnešní době se ukazuje, že obvinění a odsouzení bývají v některých věznicích sociální pracovníci obsluhováni. Je to většinou z důvodu nízké vzdělanosti odsouzených a také odsouzený člověk neumí adekvátně jednat na úřadech. Při nástupu odsouzeného do věznice se setká odsouzený se sociální pracovníci. Jde o první kontakt, při kterém je důležité, aby se navázal vztah důvěry k sociální pracovníci. Důležitá je příprava sociálního pracovníka na jednání s odsouzeným. Sociální pracovník si přečte ve vězeňském programu, s jakým klientem má vést první rozhovor, obvykle tam najde doporučení od psychologa. Rozhovor prochází třemi stadii. V první fázi jde o navázání prvního kontaktu s odsouzeným, je důležité, aby odsouzený chtěl řešit svoje sociální problémy včas a včas se připomenul sociálnímu pracovníkovi, i když ve většině věznic sociální pracovník hlídá data, kdy má dojít k propuštění(volnému výstupu). U některých odsouzených dochází k odstranění obav, pokud nějaké měli. Vyptává se na sociální rodinnou situaci, sociální vztahy v rodině, vzdělání odsouzeného, styl výchovy a vliv výchovy

na jedince, jak řeší odsouzený náročné životní situace. Potom se sociální pracovníci rozkryjí podmínky, které ovlivnily vývoj toho jedince. Ve druhé fázi zjišťuje sociální pracovníce očekávání odsouzeného a potřeby odsouzeného. Ve třetí fázi dochází k rozloučení a nabídnutí další spolupráce. Sociální pracovník potom vytvoří sociální anamnézu a zadá úkoly(např. zařídit občanský průkaz), součástí sociální anamnézy je i prognóza. Dále dochází k sestavení programu zacházení.

V průběhu vlastního výkonu trestu za odsouzené sociální pracovníce vyřizuje korespondenci s úřady a institucemi, obstarává jim různá potvrzení. Odsouzení se méně vedou k samostatnému řešení vlastních sociálních problémů. Sociální pracovník přichází do styku při výkonu svého povolání s občany, kteří se projevují abnormálním způsobem. Sociální pracovník by měl učit odsouzeného jednat na úřadech a vyplňovat různé žádosti. Odsouzený může od sociálního pracovníka dostat právní předpisy, které potřebuje k řešení svých problémů a také výklad předpisů a rady. Sociální pracovník shání odsouzenému adresy státních institucí, kterým chce odsouzený psát. Sociální pracovník má k dispozici různé vzory tiskopisů. Někdy sociální pracovník projednává věc s příslušnou institucí. Sociální pracovník používá při vyřizování těchto záležitostí telefon a e-mail. Sociální pracovník promluví s odsouzeným při nástupu do vězení. Pokud odsouzený nebyl před nástupem do vězení pojištěn, ztratil průkaz pojištěnce nebo má neplatný průkaz pojištěnce kontaktuje sociální pracovník příslušnou zdravotní pojišťovnu a je odsouzenému vystaven nový průkaz. Jestliže má odsouzený nárok na starobní důchod, sepisuje sociální pracovník s odsouzeným žádost. Sociální pracovník také shání potřebné podklady, aby mohly být včas odeslány na ČSSZ. Sociální pracovník radí odsouzenému při řízení o jeho invaliditě a o změnách při přearazení do jiného stupně invalidity. Odsouzený ukáže sociálnímu pracovníkovi rozhodnutí, která dostal a sociální pracovník mu je vysvětlí, a pokud se chce odvolat, tak mu pomůže podat odvolání. Při vyřizování podmíněčného propuštění nebo přearazení do věznice jiného typu je taktéž potřeba pomoc sociálního pracovníka. V těchto případech je lepší využít služeb advokáta, ale sociální pracovník dokáže zhodnotit nutnost právní pomoci. Sociální pracovník je důležitou součástí různých komisí, které zařazují odsouzeného do práce mimo i uvnitř věznice, umožňují odsouzenému nadstandartní návštěvy atd. V průběhu celého výkonu trestu provádí sociální pracovník s odsouzenými průběžné sociálně-právní poradenství. Po nástupu nebo přemístění do jiné věznice se setká sociální pracovník s odsouzeným. Sociální pracovník vyhledává a ověřuje informace, které jsou důležité k vypracování sociální anamnézy. Vypytává se, jaká je jeho rodinná situace, kdo ho bude navštěvovat ve vězení, kde vyrůstal, jak hodnotí vztahy v rodině a styl výchovy(přísná, volná) a její vliv a způsob řešení náročných životních

situací a zajímá se o strukturu sociálních vztahů v širším sociálním prostředí. Sociální pracovník také zjišťuje dosažené vzdělání, po poradě se speciálním pedagogem je možnost nabídnout odsouzenému, aby se dál vzdělával např. si dokončil vzdělání. Vyptává se na životní podmínky, které ovlivnily sociální vývoj odsouzeného, spolupracuje s rodinou i kurátorem. Sociální pracovník pomáhá odsouzeným při výměně osobních průkazů totožnosti a případných změn v dokumentech (např. změna bydliště). Odsouzený po dobu pobytu ve věznici nemá své doklady u sebe, ale má je uloženy. Sociální pracovník zajistí účast notáře nebo pracovníka matriky příslušného městského úřadu, když je potřeba ověřit podpis odsouzeného na dokumentech. V některých věznicích spolupracuje sociální pracovník i se společenskými organizacemi za účelem sociální intervence do prostředí, do kterého bude vězeň po propuštění přecházet. Sociální pracovník se zajímá, kde bude žít odsouzený po propuštění z výkonu trestu. Při podmíněčném propuštění z výkonu trestu se odsouzený o sebe postará sám. Při pevném výstupu se mu snaží sociální pracovník najít ubytování. Sociální pracovník naváže kontakt s Probační a mediační službou a s odbory sociální právní ochrany dospělých úřadu obce s rozšířenou působností, kde žil odsouzený před výkonem trestu nebo kde chce žít po propuštění. Odsouzení by chtěli pomoci i při vyhledávání zaměstnání po propuštění z vězení, ale to v současné době nelze. Sociální pracovník by měl podněcovat odsouzeného k navázání příznivých kontaktů. Sociální pracovník je ve věznicích, kde existuje ochranné léčení protitoxikomanické součástí terapeutického týmu. V některých věznicích vede různé kroužky pro odsouzené.

Ve věznici v Opavě podle slov sociální pracovnice často řeší se svými klientkami problematiku dluhů, exekucí, sepisování žádostí o důchod, vyřizování občanských průkazů a s tím spojené zajištění rodných listů, rozsudků o rozvodu. Pro ženy jsou důležité kontakty s rodinou (rodina jim přestane psát, přestěhuje se, nedá novou adresu). Ženy spíše mají zájem o své děti a pokud sociální pracovníci požádají, snaží se jim kontakt vyhledat. Některé nemají po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody kam jít, tak pro ně sociální pracovnice zajišťuje ubytování. U drogově závislých hledá vhodná doléčovací centra, spolupracuje s probační a mediační službou. Zkušenosti s drogou má polovina odsouzených žen, ale závislost se objevuje v menší míře než u mužů. Sociální pracovnice zařizuje návštěvy s dětmi z dětských domovů, Klokánků a jiných podobných zařízení. Sociální pracovnice také kontaktuje matrikářky k ověřování podpisů (zplnomocnění) a u nesvéprávných žen zajišťuje kontakty s opatrovníky. Odsouzené ženy jsou většinou ve věku 25-45 let. Nejmladší je ročník 1991 a nejstarší je ročník 1946. V dnešní době se objevuje u odsouzených žen negramotnost jen výjimečně.

Když shrneme principy sociální práce s obviněnými a odsouzenými je důležité co nejvíce podporovat jejich samostatnost, nechat jim dostatečný prostor pro řešení jejich problémů. Cílem je integrace do společnosti, rozvoj jejich vědomostí a schopností a postupně snižovat podporu. Je třeba kompenzovat omezené schopnosti uživatele. Důležité je zaměstnávání a smysluplné trávení volného času.

Pro sociálního pracovníka je jeho zaměstnání specifickou zátěží. Pro jeho volný čas jsou důležité aktivní činnosti a sportovní aktivity i s rostoucím věkem. Harmonické rodinné prostředí je základem, ať už je sociální pracovník zadáný nebo ne. Sociální pracovník by měl mít dostatek prostoru pro vlastní zájmy.

3.7 Duchovní služby ve věznici

Odsouzený se může ve výkonu trestu účastnit duchovních a obdobných služeb, které mají humanitární cíle podle zák. č. 3/2002 Sb.(o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností). Ve věznicích se konají v době pracovního klidu společné náboženské obřady. Obřady probíhají i v jinou dobu, pokud to povolí příslušný zaměstnanec věznice. Vychovatelé podávají informace odsouzeným o možnosti účastnit se náboženských obřadů. Pokud odsouzený hrubě naruší nebo zneužívá průběh tohoto obřadu, je mu zakázán vstup na náboženské obřady. Duchovní služba je umožněna jenom registrovaným církvím a náboženským společnostem. Odsouzeného může navštívit církví pověřená osoba, ale odsouzený si musí podat žádost. Zmíněnou církev bychom mohli nalézt v registraci povolených církví, ale v konkrétní věznici se nevyskytuje. Tato návštěva není započtena do rozsahu oprávněných návštěv.

Důvodem duchovní služby odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody je pozitivní změna odsouzených. Jedná se o vykonávání bohoslužeb, rozhovory a návštěvy duchovních s odsouzenými, pořádání přednášek a besed a neposlední řadě pomoc při přípravě odsouzených k propuštění z výkonu trestu.

Někteří odsouzení nemají o duchovní služby opravdový zájem, jde jim jen o výhody a úlevy. Vychovatel by to měl včas rozpoznat a učinit určitá opatření. Jindy může dojít působením duchovních ke změně chování odsouzeného.

3.8 Psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je výrazná zátěžová situace. O jak velkou zátěž jde záleží na: osobnosti odsouzeného a podmínkách výkonu trestu. Odsouzený má i po propuštění z vězení nálepku kriminálního. Když je odsouzený uvězněn, přichází o dvě opory: o rodinu a o práci. Stěžejním úkolem specialistů vězeňské služby je budovat vztah odsouzeného

s rodinou. Většina odsouzených postrádá rodinné zázemí. Dochází často k rozpadům manželství. Odsouzený přichází o své vědomosti, dovednosti, návyky, které jsou pro život na svobodě užitečné. Učí se novým návykům, které nejsou pozitivní. Příslušníci vězeňské služby a ostatní pracovníci, kteří přichází s odsouzenými do styku jsou povinni respektovat zákonné normy pro zacházení s odsouzenými. Odsouzení pocházejí převážně z řad sociálně-patologických skupin. Ve složce jejich osobnosti se nachází řada asociálních, antisociálních až psychopatických rysů. Ve vězení tyto rysy v osobnosti odsouzeného ještě více vyplouvají na povrch. Velký počet jedinců s poruchami chování má vliv na rozvoj specificky organizovaného života ve vězení. Mezi opakovaně vězněnými se nachází velké množství lidí s poruchou osobnosti. Mají omezenou citlivost na požadavky prostředí, dalším rysem je sklon ke lhaní. Vlivem dlouhodobého pobytu ve vězení se mohou změnit některé osobní vlastnosti. Dochází ke zvýšení hostility.

Odsouzení jsou členy sociální skupiny. Tato skupina obsahuje strukturu a hierarchii rolí s určenými pravidly, právy a povinnostmi. Ve skupině odsouzených dochází k různým sociálně patologickým formám chování (vydírání, šikana, agrese). Existuje role neformálního vůdce. Tento vůdce je nadřazený, má násilné chování. Je vlastníkem všech práv a využívá spoluodsouzené k různým posluhám. Má velkou fyzickou sílu, je bezohledný a odolný vůči násilí. Dále nacházíme ve vězení roli děsloužícího, který má své postavení díky době strávené ve vězení. Má zkušenosti, vyzná se v prostředí a je znalý obrany. Další rolí je role řadového příslušníka skupiny, tento odsouzený má svá práva a povinnosti nejen k vězeňskému řádu, ale také k vůdcům. Nejnižší rolí je role outsidera. Jedná se o slabého, nezkušeného odsouzeného, většinou s nižším intelektem. Stává se obětí šikany celé skupiny.

Sebevražedné chování se objevuje nejvíce těsně po uvěznění. Sebepoškozování ve věznicích není v dnešní době tak častý jev, ale občas se vyskytne. Odsouzený se poškozují v touze na sebe upoutat pozornost. Někteří odsouzení si chtějí sebepoškozováním něco vynutit. Další odsouzení se snaží spolknout různé předměty jako je nůž, špendlíky, dráty, jehly, lžíce.

3.9 Vězeňské násilí

Ve věznicích nalezneme občany z deviantních skupin. Tito lidé žijí svůj specifický způsob života, mají svojí kulturu. V porovnání s minulou dobou obývají věznice lidé s psychickými poruchami. Heretik uvádí tyto skupiny psychických poruch: abnormální reakce, sexuální deviace, alkoholismus a drogová závislost a endogenní psychózy (Heretik, 2004).

Ve věznicích působí na některé odsouzené stresujícím způsobem vysoká hustota lidí a pobyt pouze v určitém prostoru. Také organizované aktivity mohou na někoho působit stresujícím dojmem. Tyto důvody mohou zapříčinit deprivaci.

Ve výjimečných případech se mohou vyskytnout extrémní formy násilí. Extrémní formou násilí jsou mýněny vraždy, znásilnění, nepokoje, vzpoury a držení rukojmích.

Dále budu charakterizovat nejčastější typy násilí ve věznicích podle O'Donnella a Edgara. Při útoku agresora chce agresor řešit spor silou, zvýšit si svůj společenský respekt, získat peníze nebo se pouze bránit. Agresor chce hlavně zvládnout konflikt. Další typ agrese je vyhrožování násilím. Agresor chce dosáhnout toho, aby oběť dělala něco, co si nepřeje. Existují dvě funkce vyhrožování násilím. První je, aby se oběť něčeho vzdala a agresor nemusel použít násilí a druhá je, aby oběť začala být agresivní. Při krádežích v celách odsouzení berou vše, co se jim hodí.

Nyní se pokusím charakterizovat agresi vězňů vůči dozorcům podle Cheesmanové(2003), která popisuje Lightovu kategorizaci situací. Při nevysvětlitelné agresi nemůžeme najít žádný důvod napadnutí. Pachatel často motiv své agrese skrývá. Při příkazu dozorců(officer commad) odsouzený protestuje proti rozkazu dozorce. U prohlídek vězni útočí, protože se snaží ukázat svoji dominanci nebo chtějí ukrýt zakázané předměty. Dozorcí mohou utrpět zranění i při zásahu do bitky s vězni. Při přemísťování vězňů také může dojít k násilí. Pokud odsouzený dostane nějaký trest, často napadne dozorce.

3.10 Práce se specifickými skupinami odsouzených

Nejproblematictější skupinou jsou jedinci s poruchami osobnosti. „Pro psychopatické osobnosti je příznačná: relativně slabá schopnost inhibovat chování, když hrozí trest, snížený zájem o negativní následky chování, zvýšená schopnost odporu vůči trestu, tendence opakovat tytéž vzorce chování bez ohledu na následky, pohled na druhé lidi jako na překážky, jež mají být překonány a manipulaci s nimi, tendence získat kontrolu nad prostředím a vlastními odměnami.”⁷

Každý člověk má odlišné sexuální formy chování. Podle právního řádu České republiky můžeme považovat za deviaci pedofilii, nekrofilii, zoofilii. Vězněné osoby jsou odsouzeny za pohlavní zneužívání a znásilnění. Ve výjimečných případech jde i o sexuálně motivované vraždy. Jedná se o vrozené dispozice. Výchova a zkušenosti tyto deviace

---

⁷ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Úvod do penologie*. Praha : Sociálně-právní institut, s. r. o. Most, 1997. 112 s.

podporují nebo tlumí. Vhodnou výchovou můžeme dosáhnout, aby jedinec neničil společenské normy a tak se vrátil do normálního života. Je třeba oddělit jedince s poruchami osobnosti a pachatele sexuálně motivovaných trestných činů se sníženou mentální úrovní, nezdrženlivé, nezralé. Pro tyto jedince by měl program zacházení obsahovat speciální terapii s důrazem na zvládání situací.

3.11 Mladí pachatelé ve vězení

Mladí pachatelé jsou nejnáročnější klienti vězení. Mladý pachatel je většinou učeň nebo žák střední školy. Mladý pachatel potřebuje vedení a výchovný program. Většinou bývá u mladých pachatelů silné nutkání vedoucí spíš k recidivě než k pozitivní změně. Výchovný program by měl podpořit pozitivní prvky osobnosti. Program zacházení pro mladé pachatele má být pružný. V programu zacházení by měly být vymezeny postupné kroky a cíle. Důležité je vypátrat, jaký druh chování vedl k trestné činnosti a potom najít prostředek, který by působil proti recidivě. Mnozí mladí pachatelé se vyznačují značnou nepřizpůsobivostí vůči společnosti. Musíme se zabývat důvody nepřizpůsobivosti vůči společnosti. Mnoho mladých pachatelů vyrůstalo v dysfunkčních rodinách. Musíme počítat s tím, že vnitřní schopnost orientace ve světě je špatná, nevyvinutá, zanedbaná nebo zničená prostředím, ve kterém vyrůstal. Emočně nevyrovnaní jedinci se málokdy projevují před sociálními pracovníky, vězeňským personálem nebo soudci. Tyto osoby vidí mladé pachatele jinak, protože málokdy se jim podaří je vidět přímo v akci. Jejich chování nenaznačuje před těmito osobami známky nepřizpůsobení. Nepřizpůsobení si lze všimnout tam, kde bývají volnější společenské struktury na příklad v práci nebo ve třídě. Tady může sociální pracovník pozorovat a vidět vnitřní obsah mladého pachatele.

Program zacházení musí vzbudit v pachateli zájem, aby byl sám aktivní. Program by měl respektovat zájmy pachatele, měl by obsahovat i prvky sebehodnocení. V programu bychom měli najít možnosti poradit se, naučit se novým dovednostem, rozvíjet stávající dovednosti. Možnosti terapie se nacházejí i v rukodělných dílnách, výrobě drobných uměleckých předmětů nebo například v dramatických kroužcích. Je třeba zajistit pravidla pro chování účastníků. Pravidla musí být jasná a srozumitelná. Mladí pachatelé by měli pravidlům rozumět. Všichni zaměstnanci by měli tyto pravidla znát a zavádět je jednotně. Mezi zaměstnanci věznice a mladými pachateli by mělo být zřejmé, jaké důsledky bude mít porušování pravidel. I když se činnost některých mladých pachatelů zdá jako závažná, nevysvětlitelná, zvláště odsouzeníhodná, je třeba aby na to program citlivě reagoval. Jestliže neznáme hodnotový systém mladých pachatelů, nemůžeme pochopit jejich motivy a

prozkoumat je. Vychovatel, ale i sociální pracovník by mohl dojít s pachatelem k realistickému závěru. Tím by pachatel viděl vlastní šance a začal se aktivně účastnit procesu přizpůsobení.

3.12 Pachatelé s dlouhodobými tresty vězení

Nejúčinnější způsob, jak mít kontrolu nad dlouhodobě odsouzenými, je individuální vztah ke každému odsouzenému. Tak se můžeme vyvarovat velkých nepokojů kvůli jednotvárné stravě, nedostatečnému vybavení cel a dalším nedostatkům. Zaměstnanci vězení by si měli získat úctu a respekt odsouzených. Je nutné využívat každé příležitosti, jak lépe pochopit chování odsouzených. Odsouzení mají obavy, že ve vězení zapomenou některé činnosti. Pokud jim bude nabídnuta široká škála činností (práce, koníčky, vzdělání), tak tyto činnosti budou udržovat schopnosti odsouzeného. Odsouzený si pak bude víc věřit.

Drogy, alkohol a přeplněnost vězení straší i personál věznice. Čím jsou věznice naplněnější, tím méně se budu individuální vztah pracovníků k odsouzeným. Úspěch vězení je založen na kvalitě personálu. Důležitým bodem je vzájemná úcta mezi personálem a odsouzenými. Ve vězení se často objevuje násilí mezi pachateli s dlouhodobými tresty. Existují různé druhy násilí, jedná se o vyhrožování, napadání řádu vězení, šikanu a černý obchod. Bylo by dobré vytvářet prostředí, aby odsouzení nemuseli používat násilí. Personál by měl umět dobře vyjednávat. Agresivitu vůči personálu dokáže omezit vyjednávání a objasňování situace nespokojeným odsouzeným. Personál věznice musí fungovat jako tým. Je důležité, aby zaměstnanci věznice měli možnost sdělit vedení své pocity. Bylo by vhodné, kdyby personál pozoroval a vyhodnocoval chování vězňů a poznal jejich nálady. Zaměstnanci by měli vědět všechny informace o svěřencích jako na příklad o jejich rodinách a okolí. Personál věznice musí umět přijmout kritiku ze strany vězňů. Je třeba velké tolerance ze strany zaměstnanců, avšak existují jasné hranice. Jestliže zaměstnanci věznice a odsouzení spolu mluví, je možnost situaci kontrolovat. Pokud nebudou vězni a personál komunikovat, bude mezi nimi vznikat zřetelné napětí.

Každý odsouzený se chová jinak. Někteří si vykládají autoritativní chování personálu jako provokaci. Mladší odsouzení mají radši společnost a starší naopak samotu. Odsouzení s dlouhodobými tresty nemají rádi nedostatek soukromí, mají v oblibě prostředí s pevným režimem a předvídatelnost. Personál by měl pomáhat a nabízet pomoc při problémech s vězením. Je dokázáno, že každý může procházet nějakou formou osobní krize. Odsouzený, který se vzdělává přichází jednak na jiné myšlenky, ale také využívá svoji energii dobrým způsobem.

Pachatelé s doživotními tresty bývají většinou potrestáni za velice závažný trestný čin. Rozhodnutí o propuštění vězně má určitá procesní pravidla. Důvodem je neohrozit bezpečnost společnosti propuštěním nebezpečného vězně ale také eliminovat zaujaté rozhodování a umožnit šanci vězně na propuštění. Programy by měly obsahovat smysluplné aktivity s cílem nalézt smysl zbytku života. Etapedické aktivity by se měly soustředit na prvky omezování nežádoucích účinků trestů a pomoci vězňům se adaptovat na podmínky. Doživotní vězni se v ČR po určitých letech převážejí do jiné věznice, aby nenavazovali blízké vztahy s okolím.

3.13 Ženy ve vězení

„Obecně se tvrdí, že ženy hůře snášejí stres spojený s uvězněním. Také sociální důsledky postihující vězeňkyně a jejich okolí jsou někdy závažné, mnohdy nenapravitelné. Následky spojené s nepřítomností matky si dítě nese dlouho do dospělosti, někdy jsou patrné ještě v příští generaci.“⁸ Nejbližší okolí vězeňkyně zatěžují náklady na ni. Ve vězení se nelze zabývat důvody trestných činů žen, mezi které můžeme zařadit i využití žen k nezákonnostem s tím, že pokud žena bude přistižena dostane menší trest než muž. Ženy se cítí lépe v menších zařízeních, kde se všichni znají. V buňkách pro matku a dítě se mohou učit odsouzené o dítě pečovat. Styky vězeňkyň s obyvateli obce, institucemi a společenským životem ovlivňují život ve vězení i v obci, ve které se vězení nachází.

Kriminalita rodičů může zvyšovat kriminální chování dětí. V současné době není jasné, jestli jsou významnější genetické vlivy nebo vliv prostředí.

Problematikou dětí vězněných rodičů se zabývá program Děti vězněných rodičů. Jde o zlepšování vztahů mezi dětmi a vězněnými rodiči. S rodiči ve věznicích se pracuje na zlepšení jejich sociálních dovedností. „Podstatnou částí programu jsou tzv. asistované návštěvy, což jsou setkání dětí s rodiči ve věznicích s doprovodem asistenčního týmu, který tvoří psycholog a další člen projektového týmu. Součástí programu jsou dále besedy ve věznicích a individuální konzultace (osobní či písemné) – jejich nejčastějším tématem jsou obavy vězněných rodičů z odcizení a narušení vztahu mezi nimi a jejich dětmi, se kterými v důsledku svého uvěznění nejsou v kontaktu.“⁹

Rodina se stává pro odsouzené emoční a pro některé i materiální oporou. Návštěvy dětí ve věznici jsou pro matky pozitivní událostí. U závislých odsouzených někdy rodina neví, že jsou ve výkonu trestu, nebo s nimi nechce udržovat kontakt.

---

⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina ; CHALUPOVÁ, Jana . Sociální práce s pachateli . Vyd. 1 . Praha : Leges, 1992. 125 s. ISBN 80-85638-01-0.

⁹ KOVÁŘÍKOVÁ, Markéta . Děti vězněných rodičů . *České vězeňství: Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci*. 2010, č. 2, s. 14-15.

3.14 Drogově závislí ve výkonu trestu

V současné době klesá věk prvního kontaktu s drogou. Stoupá také počet osob nakažených virem HIV. Typický český narkoman je většinou nevyučený a má nulové pracovní zkušenosti. Pokud u odsouzeného propukne AIDS je oddělen od ostatních. Pokud je pouze HIV pozitivní je kontrolován jeho zdravotní stav a poučen o změně jeho chování. Kdo je HIV pozitivní, je lékařské tajemství. Existuje princip dobrovolnosti a anonymity, takže odsouzený, pokud má podezření se může nechat vyšetřit. Pro odsouzené s drogovou závislostí jsou ve věznicích zřizovány bezdrogové zóny a specializovaná oddělení. V letech 1997-1998 byly zavedeny ve věznicích na území České republiky první bezdrogové zóny. V ústavně formě se ochranná léčba protitoxikomanická realizuje ve specializovaných odděleních ve věznici Rýnovice, Znojmo a ve věznici Opava. Tým se skládá z civilních zaměstnanců věznice a tvoří ho pedagog, psycholog, vychovatel a sociální pracovníce. Program je založen na komunitním systému práce, ale využívá se i individuální terapie, pracovní terapie a jiných postupů.

Ve všech věznicích a vazebních věznicích ČR existují poradny protidrogové prevence. V České republice se služby nestátních neziskových organizací rozvinuly od 90. let 20. století. Vývoj služeb se řídí podle vývoje drogové scény a podle zakázek ze strany státu. Pobyt ve vězení je spojen s možností k navázání kontaktu v intramurálních podmínkách a možností k nabídnutí léčebné péče. Odsouzený může přehodnotit svůj dosavadní život a využívat nabízenou pomoc. Uživatelé drog propouštění z výkonu trestu se stávají často klienty kontaktních center. Je nutné se intenzivněji zabývat přípravou odsouzených na výstup z výkonu trestu a motivací k účasti v programech návazné péče, která probíhá ambulantní nebo rezidenční formou. Ve věznicích působí například: Podané ruce Brno, Sananim, Laxus, KHK Pardubice, AVE Český Těšín, Semiramis. Každé z těchto neziskových organizací začalo ve věznicích realizovat programy jako součást již existujících programů terciální prevence. Jenom Podané ruce a Sananim mají své projekty samostatné. Většina neziskových organizací vstupuje do věznic s jednorázovým písemným povolením nebo ústním povolením ze strany ředitele příslušné věznice.

3.15 Program zacházení

Hlavním prostředkem výchovného působení na odsouzené je vymezení celodenního programu. Tento program se nazývá program zacházení. Základní myšlenkou programu zacházení je odstranění nežádoucího chování a nežádoucího způsobu života, regulace chování a uvědomění si viny. Penitenciární diagnostika je komplexní posouzení jedince. Má hledisko zdravotní, psychologické a sociální. Diagnóza se skládá z posouzení psychologa, lékaře,

speciálního pedagoga, sociálního pracovníka a případně dalších odborníků. Jako komplexní zpráva se stává vodítkem k výběru a stanovení aktivit pro jedince ve výkonu trestu. „V souladu s Netíkem můžeme hovořit o třech základních fázích, ve kterých penitenciární diagnostika probíhá.“¹⁰ V první fázi se jedná o první vstupní diagnostiku odsouzených. Jedná se o posouzení každého jedince podle jeho zařazení do typu věznice a výběru metod korektivní práce. Nezbytná je znalost řady aspektů, nejdůležitější je vědět příčiny delikventního jednání. Ve druhé fázi se jedná o řadu diagnostických šetření, ke kterým dochází v průběhu pobytu ve vězení. Dochází k upřesnění diagnózy a posuzují se změny v osobnosti pachatele. Třetí fáze je vyšetření před koncem trestu a propuštěním z vězení. Závěrečná zpráva obsahuje aspekty osobnosti a změny v chování a v hodnotách.

Program zacházení obsahuje následující čtyři oblasti: práci, vzdělání, osobnost, volný čas. Pracovní aktivity jsou zaměřené na vedení odsouzeného k odpovědnosti. Zvláště mladí prvověznění nemají pracovní návyky, nebyli nikde zaměstnaní. Pod pracovní aktivity se zařazuje zaměstnání, práce a činnosti potřebné k zajištění každodenního chodu věznice, pracovní terapie. Odsouzený získává různé pracovní schopnosti. Tyto dovednosti potom může uplatnit ve svém životě po propuštění. Pravidelnou prací se také odsouzený učí návyku pravidelně pracovat. Mnozí odsouzení pracovali jenom na černém trhu práce nebo chodili jen na nějaké brigády. Práce odlehčuje zátěž z uvěznění a zahání odsouzeným nudu ve vězení. Odsouzený se vlivem práce zklidní. Práce pomáhá uhradit závazky odsouzeného a získat vlastní finance. Vlastní finance jsou důležité i pro kontakt s rodinou. U některých odsouzených se může objevit i potřeba seberealizace. V historii vězeňství byla práce vzata jako jedna z forem trestu. Odsouzení se brali na těžké práce, např. stavěli a opravovali městské hradby, pracovali v kamenolomech, pomáhali ve špitálech a chudobincích. „Jako státní instituce byly věznice v českých zemích zřizovány až v 50.–90. letech 19. století (Valdice–1857, Praha–Pankrác–1898) a s jejich zřizováním se objevila i otázka koncepčního využívání práce odsouzených osob.“¹¹ Před rokem 1989 byla 100% zaměstnanost odsouzených osob. V 90. letech se začlenila Vězeňská služba do zaměstnávání jako účastník trhu práce. Horší uplatnění v zaměstnání ve vězení mají odsouzení závislí na psychotropních a návykových látkách, osoby se sníženou mentální úrovní, útekáři, lidé s nižší kvalifikací a vzděláním. Nejprínosnější a nejrozšířenější je zaměstnávání odsouzených v rámci režijních

---

10 FISCHER, Slavomil. Etopedie v penitenciární praxi. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. ACTA UNIVERSITATIS PURKYNIANA. ISBN 80-7044-772-9.

11 HALUZOVÁ, Soňa ; BLANDA, Robert . Při práci utíká trest rychleji . *České vězeňství : Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci* . 2009, č. 2, s. 13-15.

provozů. Výrobky z nich se spotřebují přímo na místě nebo v odvětví vězeňství. Tím dojde i k finančním úsporám.

Hlavním cílem vzdělávání je zvýšit kvalifikaci odsouzeného. Vlivem vzdělávání dochází ke korekci chování do sociálně přijatelných norem.

Při zacházení s mladými odsouzenými je jeden z hlavních cílů uvědomění si viny a komplexní příprava na život po vězení. Mladiství se účastní vzdělávacích aktivit, sportovních, zájmových. Důležité je terapeutické působení. Ve věznicích je realizována psychoterapie, arteterapie, muzikoterapie. Snaží se také udržet nebo zlepšit rodinné vazby. Mladiství a mladí odsouzení se účastní výchovněvzdělávacího programu. Jedná se o dlouhodobý program vzdělávacích aktivit. Jde na příklad o právní vědomí, literární výchovu, sebeobslužné činnosti, český pravopis, společenské chování, problematiku závislostí, účelné využívání volného času a další. Volnočasové aktivity jsou u odsouzených velice oblíbené, obvykle vedou tyto aktivity vychovatelé. Jedná se o akvaristiku, vaření, základy práce na počítači, zahradnictví, dřevomodelářství, modelářství. Speciální pedagogové mají na starosti např.: hudební kroužek, kroužek anglického jazyka, šachový kroužek, výtvarný kroužek. Někteří mladiství a mladí odsouzení se zařazují do vzdělávání ve školském vzdělávacím středisku. Školská vzdělávací střediska bývají přímo v areálu věznice (Všehrady, Rýnovice). Hlavním programem je výuka v učebních oborech. „Odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které jim umožní získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci.“¹² To umožňuje lepší uplatnění na trhu práce po návratu z vězení. K utváření pracovních návyků jsou zařazováni mladiství odsouzení k brigádnickým činnostem pro potřebu věznice. U mladistvých odsouzených se hlavně usiluje o posílení prvků socializace. U mladistvých se ještě spolupracuje s jejich rodiči i bez jejich souhlasu. S mladistvými se pracuje individuálně více než s dospělými. „Speciálně výchovné terapeutické programy se zaměřují na rozvíjení rozumové, emocionální a sociální zralosti mladistvých delikventů.“¹³ Je důležité, aby mladistvý odsouzený přijal odpovědnost za své jednání, naučil se řešit obtížné životní situace bez agresivního jednání.

---

12 JELÍNEK, Jiří a Zdeněk SOVÁK. Trestní zákon a trestní řád: Poznámkové vydání s judikaturou. Praha: LINDE Praha, a. s., 2001. ISBN 80-7201-304-1.

13 FISCHER, Slavomil. Etopedie v penitenciární praxi. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. ACTA UNIVERSITATIS PURKYNIANAE. ISBN 80-7044-772-9.

Propuštění na svobodu je velkou zátěží pro každého odsouzeného. Člověk často nemá kam jít. Nejlépe jsou na tom ti, kterým zůstaly zachovány vztahy na svobodě. Odsouzený má malé pracovní možnosti, někdy nevydrží stres z pracovního poměru. Propuštěný má radost, že je na svobodě a snaží si všechno vynahradit (např. alkohol). V důsledku toho může opět dojít k recidivě. Program zacházení by proto měl co nejvíce připravovat člověka na život na svobodě.

Na teoretickou část navazuji praktickou částí, ve které se zabývám konkrétními věznicemi a dotazníkovým šetřením, které jsem tam prováděla, a rozhovorem se sociální pracovníci jedné z nich.

4 Výzkum

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jakou funkci plní sociální pracovníce ve vězeňských zařízeních, jak svoji úlohu sociální pracovníce vnímá sama, jak ji vnímají odsouzení. Domnívám se, že situaci zjistím nejlépe, když dobře poznám klienty a jejich problémy a zmapuji jejich sociální zázemí. Cíle si kladu tyto:

- zjistit, kolik odsouzených potřebuje pomoc sociální pracovníce
- jaké problémy nejčastěji potřebují odsouzení vyřešit
- jestli jim sociální pracovníce v problémech pomohla nebo ne
- jestli odsouzení vůbec vědí, jakou pomoc mohou od sociální pracovníce očekávat
- zjistit, jaké mají odsouzení v současné době rodinné zázemí a informace o nich
- porovnat odsouzené z věznice Rýnovice a věznice Valdice

4.2 Hypotézy a metoda výzkumu

4.2.1 Hypotézy

Pro svůj výzkum jsem si stanovila tyto hypotézy:

H 1 – Odsouzení nevědí, jaké jsou činnosti sociální pracovníce

Domnívám se, že většina odsouzených neví, jaká je přesně činnost sociální pracovníce. Tato hypotéza vychází z toho, co jsem viděla na svých praxích ve věznici Rýnovice.

H 2 – Odsouzení se neobracejí příliš často na sociální pracovníci

Většina odsouzených má dokončené pouze základní vzdělání, živila se různými krádežemi, prodejem drog atd. U odsouzených je typickým znakem nízká odpovědnost za své činy a laxní přístup k životu. Problém řeší, až když je skoro pozdě. Proto si myslím, že se obracejí málo na sociální pracovníci. Pokud se na sociální pracovníci obrátí, většinou mají problémů k řešení více.

H 3 – Pokud se odsouzený obrací na sociální pracovníci, tak by chtěl zajistit bydlení na svobodě

Podle toho, co jsem zažila na své praxi ve věznici Rýnovice, si myslím, že pokud se odsouzený obrátí na sociální pracovníci, tak by chtěl většinou pomoci zajistit bydlení na svobodě.

4.2.2 Metoda výzkumu

Zvolila jsem si metodu dotazníkového šetření, rozhovoru se sociální pracovníci. Sběr dat probíhal technikou dotazníkového šetření. Dotazníky rozdávali vychovatelé, které požádala sociální pracovnice Květa S. Dotazníkové šetření se uskutečnilo během prosince 2012 ve věznici Rýnovice. Výzkumu se zúčastnili odsouzení, kteří byli ochotni spolupracovat. Dotazníky vyplňovali i odsouzení ze specializovaného oddělení ústavní léčby protitoxikomanického. Dotazníky vyplnilo celkem 48 respondentů.

Sběr dat ve věznici Valdice probíhal stejně. Dotazníky rozdával speciální pedagog Mgr. Jaroslav H. odsouzeným, kteří byli ochotni spolupracovat. Dotazníky ve Valdicích vyplnilo 33 respondentů.

Při tvorbě otázek jsem se snažila o jednoduchost a správnou pochopitelnost otázek. Ve většině otázek používám možnosti, ale abych dala prostor pro vyjádření respondentů, vyskytují se v dotazníku i otázky otevřené. Na začátek dotazníku jsem zařadila otázky o věku a rodinném prostředí. Na konci se respondentů ptám, kolikrát byli ve výkonu trestu.

4.3 Věznice Rýnovice

4.3.1 Základní informace

Věznice Rýnovice se nachází v Libereckém kraji. Je umístěna na konci města Jablonec nad Nisou směrem na Liberec. Nedaleko se nachází průmyslová zóna. Ve věznici Rýnovice může být ubytováno 482 vězňů. Věznice je klasifikována jako věznice s ostrahou. Dále jsem popisovala jednotlivá oddělení, která jsou ve věznici Rýnovice. Ve věznici Rýnovice se nachází Školské a vzdělávací středisko. Odsouzený zde může získat výuční list v oboru obráběč kovů, na kterém není patrné, že vzdělání získal ve věznici. To umožňuje odsouzeným lepší návrat do normální společnosti.

4.3.2 Nástupní oddělení

Odsouzený zde pobývá maximálně tři týdny, nejdříve ho prohlédne zdravotní sestra. Další den odsouzeného prohlédne lékař. S odsouzeným promluví sociální pracovnice a vytvoří sociální anamnézu. V osobní anamnéze nalezneme: vzdělání, celkové pracovní minulosti (jestli vůbec byl někdy zaměstnán), kde byl vychováván (rodina, dětský domov, diagnostický ústav), vztahů v rodině, jaká byla výchova, závislostí v rodině, zda byl někdo z rodiny ve výkonu trestu. Dále se sociální pracovnice ptá, kde bydlí, jestli si platil sociální a zdravotní pojištění, jestli má přehled o svých současných dluzech (pokud má přehled tak vyjmenuje-úvěry, pokuty, půjčky atd.). Výživné se platí přednostně (ze zákona). Sociální pracovnice se zajímá o závislosti (kouření, alkohol, jiné návykové látky) a kdy je začal užívat,

jestli užívá pravidelně, případně jestli byl někdy léčen (případně kde byl léčen). Odsouzený by měl sociální pracovníci ukazovat úřední dopisy, aby mu pomohla se sociálně-právním poradenstvím. Sociální pracovníce se zajímá také, zda odsouzený ví, co je probační a mediační služba a jestli by měl zájem spolupracovat. Důležitá je také spolupráce s kurátorem. Sociální pracovníce se zeptá, jestli už s ním někdy spolupracoval, jak s ním spolupracoval. Sociální pracovníci zajímá, jestli má odsouzený v pořádku občanský průkaz, pokud ho má ztracený, vystaví se odsouzenému nový. S odsouzeným promluví speciální pedagog a psycholog. Společně vytvoří program zacházení. Program zacházení obsahuje společnou část pro všechny (např. dodržování pořádku) a body, které jsou stanoveny speciálně pro konkrétního odsouzeného. Program zacházení vyhodnocuje vychovatel každé 3 měsíce. Vychovatel vyhodnocuje, jak si plní program. Je to důležité, když bude žádat o přerazení či podmíněčné propuštění. S programem zacházení je odsouzený přemístěn z nástupního oddělení na oddíl. Nejrizikovější skupiny jsou bezdomovci, alkoholici, závislí. Nemají totiž pracovní návyky a nejsou schopni soustavné práce. Ve vězení se je snaží zařadit do jakékoliv práce, aby si vytvořili pracovní návyky a splatili část svých dluhů.

4.3.3 Specializované oddělení ústavní léčby protitoxikomanické

Toto oddělení má udělen statut léčebny. Pobyt na oddělení trvá zhruba jeden rok. Na oddělení působí psycholog, pedagog, dva vychovatelé terapeuti, vychovatel, sociální pracovníce a externě psychiatr. Na oddělení jsou přijati muži ve věku od 18 let, kteří mají soudem uložené ochranné léčení protitoxikomanické v ústavní formě. Jednou týdně se schází skupina. Je tam přítomen psycholog a sociální pracovníce. Skupiny jsou v počtu 12 a 15 odsouzených. Odsouzení diskutují o tom, proč selhávají, mají problémy atd. Ve skupině jde o změnu postojů odsouzených, které by vedly k dlouhodobé abstinenci. Každý den se ráno schází komunita. Odsouzení na komunitě vyhodnotí předchozí den, řeší aktuální problémy a seznámí se s programem na stávající den. Jeden z odsouzených má přinést aktualitu z tisku ze světa a z domova a doplnit ji o svůj názor na danou událost. Tím se odsouzení učí adekvátnímu vyjadřování ve skupině. Odsouzení si mají připravit zhruba 2x týdně referát o stanoveném rozsahu na vlastní zvolené téma. Ráno je povinná rozcvička, dále mají odsouzení možnost využívat posilovnu, která je součástí oddělení. Občas zaměstnanci věznice zorganizují pro odsouzené sportovní odpoledne. Sportovní aktivity přispívají k vybití energie a zlepšení celkové fyzické kondice odsouzených. Ve věznici Rýnovice se uplatňuje pracovní terapie – úklid, pečují o zahradu, starají se o skleníky, kde se pěstuje zelenina. V zimním období provozují odsouzení zájmové aktivity v prostorách ubytovny. Jednou týdně využívají odsouzení výtvarného projevu k uvolnění a otevření svého vnitřního já. S těmito výrobky se

potom dále pracuje při skupinových setkáních, kde odsouzení vyjadřují své dojmy. Jednou týdně dochází na oddělení sociální pracovníce. Odsouzení dostávají informace ve formě přednášky nebo besedy o probační a mediační službě, úřadu práce. Do věznice Rýnovice jezdí občanské sdružení SEMIRAMIS, které pomáhá drogově závislým a jejich rodinám.

4.3.4 Výstupní oddělení

Umisťují se zde odsouzení po dlouhém trestu, ale také odsouzení se špatným sociálním zázemím (lidé bez domova). Kapacita oddělení je 10 míst a vybavení ložnice se přibližuje vybavení ubytoven. Na výstupním oddělení je více soukromí, klidu, odsouzení se začnou zajímat o to, jak budou žít po propuštění z výkonu trestu, připravují si zázemí (v rodině, práce). Sociální pracovníce je ve spojení s kurátorem pomocí e-mailu a telefonu. Odsouzený má právo se 1x setkat ve vězení se svým kurátorem. Věznice není schopna jim zajistit práci na svobodě. Sociální pracovníce může odsouzenému sehnat levnější ubytovnu, většinou se ale obrátí na kurátora. Věznice pomáhá odsouzenému sehnat oblečení. Oblečení dodává do vězení Červený kříž, Armáda spásy a charita. Důležité je, aby byl odsouzený připravený na život na svobodě včetně praktických věcí. Na výstupním oddělení se nachází pračka, žehlička, sušička, kuchyň. Odsouzení se učí 1x týdně vařit jídlo. Vaření se financuje z peněz prevence kriminality. Odsouzený může výjimečně navštívit rodinu. Nejdříve ale jde na pár hodin do města, pokud v této zkoušce obstojí, může jít na 2-3 dny domů. Pokud je odsouzený bezdomovec, zajistí mu věznice levnější ubytovnu, potom ho převezme kurátor. Tři měsíce před výstupem vypracuje sociální pracovníce s odsouzeným předvýstupní pohovor. Zeptá se odsouzeného, co se během té doby změnilo.

4.3.5 Uzavřené oddělení (oddělení se zvýšeným technickým zabezpečením)

Na uzavřeném oddělení funguje celový systém. Na uzavřené oddělení putují odsouzení se svými věcmi. Na toto oddělení jsou umisťováni odsouzení na mnoho let (např. za napadení spoluvězně, personálu), na doživotí (v současné době 3 doživotní odsouzení) a odsouzení s psychickou poruchou, které by bylo obtížné umístit na klasický oddíl. Na uzavřeném oddělení jsou ložnice po 1 nebo 2. Na tomto oddělení se minimalizuje kontakt s okolím. Odsouzení nechodí do centrální jídelny, jídlo se jim nosí, můžou chodit jenom na vycházkový dvůr, který se nachází na střeše věznice. Ve dne jsou uzavřeni na celách a pouští se v určitý čas na chodbu. Doživotní odsouzení a odsouzení na mnoho let se pouští na chodbu v jiný čas než odsouzení s psychickými poruchami. Věznice je povinna těmto odsouzeným zajistit nějakou práci, odsouzení navlékají korále na celách. Odsouzení mají kontakt hlavně s psychologem, pedagogem, vychovatelem. Více zde působí duchovní služba, do věznice Rýnovice jezdí kaplanka zaměstnaná ve VS, ale i ostatní prověřeni duchovní.

4.3.6 Oddělení pro mladé a prvověžněné

Cílem tohoto oddělení je oddělit prvověžněné od zkušených recidivistů. Na oddělení jsou umisťováni odsouzení do 26 let. Zaměstnanci oddělení se snaží pomoci odsouzeným tak, aby byly minimalizovány negativní vlivy vězeňského prostředí. Mladí a prvověžnění jsou umístěni ve 2 oddílech. Na první oddíl jsou umisťováni odsouzení, kteří dochází do zdejšího školského střediska za účelem studia učebního oboru. V rámci programu zacházení se učí sebeobslužným aktivitám. Na druhém oddíle se nachází odsouzení, kteří dochází do zaměstnání v pracovištích zřízených v objektu věznice (leštění skleniček, mačkání korálí, výroba drobných elektrosoučástek). Tito odsouzení se věnují další organizované činnosti v rozsahu 1-2 hodin denně, včetně speciálně výchovných aktivit. Mezi speciálně výchovné aktivity patří: nácvik sociálních dovedností (neverbální komunikace, zvládání konfliktů, komunikační dovednosti), komunitní systém (pravidelně se schází odsouzení a pracovníci), formou přednášek a besed se odsouzeným vysvětluje problematika závislostí. Na tomto oddělení probíhají také mimopracovní aktivity podle programu zacházení, jako je sportovní činnost, výtvarná činnost a zájmové kroužky (příprava na autoškolu – znalost předpisů, kroužek cizího jazyka, šipky, stolní hry).

4.3.7 Sociální pracovnice ve věznici Rýnovice

Sociální pracovnice Květa S. vystudovala gymnázium a poté sociálně-právní nástavbu s maturitou. Dále absolvovala tříletý terapeutický výcvik 550 hodin sebezkušenostní. Ještě absolvovala několik interních kurzů, jak zacházet s odsouzenými s dlouhými tresty, doživotně odsouzenými, odsouzenými s duševní poruchou a závislými. Sociální pracovnice Květa S. pracuje ve vězeňství již 25 let. Předtím pracovala v protialkoholní léčebně v Horních Beřkovicích. Sociální pracovnice Květa S. potřebovala získat zaměstnání s možností bydlení. Za tu dobu se podle jejích slov změnilo hodně. Sociální práce ve vězení se odráží od vývoje ve společnosti. Možnosti po výstupu z výkonu trestu (např. bydlení, práce) jsou pro vězněné osoby omezené. Stále náročnější život lidí ve společnosti je pro vězněné osoby složitý. V současné době vidí sociální pracovnice Květa S. jako velký problém vysokou zadluženost vězňů a špatnou dostupnost práce pro vězně jak ve věznici, tak po propuštění. V minulosti spolupracovala sociální pracovnice hlavně se sociálním kurátorem v okresních městech, ten měl k dispozici sociální ubytovnu pro propuštěné vězně a také pracovní místa na umístěnku. Nyní je potřeba spolupracovat s úřady práce (sociální dávky, příspěvky na bydlení), sociální kurátor je pouze poradce. Dále spolupracuje s různými sdruženími, charitami, to v minulosti nebylo. Sociální práce ve věznicích je náročnější na orientaci a jednání. Také poradenství pro odsouzené je složitější, všestrannější, odbornější. Květa S. si myslí, že jak často se obrací

odsouzení na sociální pracovníci záleží na tom, zda se blíží možnost vstupu do civilního života. Během trestu jde odsouzeným o kontakt s rodinou, informace o rodině, zajišťování telefonních hovorů z automatu. Dále sociální pracovníce vysvětluje odsouzeným, co znamenají úřední dopisy, různá rozhodnutí, usnesení exekuce. Vězni neřeší dluhy proto, že to jednak neumějí a nevědí, v jaké fázi se dluh nachází. Sociální pracovníce se snaží zprostředkovat přes poradny kurzy finanční gramotnosti, kurzy hledání zaměstnání a jiné přednášky. U odsouzených jsou oblíbené, protože jsou to jejich problémy a také je to kontakt s civilními osobami. Květa S. se ve své práci těší na vycházky s odsouzenými, vaření, pečení, opékání na ohni s terapeutickou komunitou.

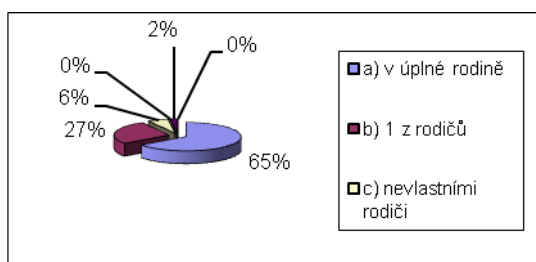
Sociální pracovníce promluví s odsouzeným již při jeho pobytu v nástupním oddělení, vytvoří rodinnou a sociální anamnézu. Nejčastější metoda je řízený rozhovor, rozhovor a studium spisové dokumentace. Sociální pracovníce zaznamenává všechny podstatné informace o odsouzených do počítačového programu VIS. Pokud odsouzený nemá občanský průkaz, sociální pracovníce mu vyplní žádost o nový občanský průkaz a odnese žádost s fotografií na matriku do Jablonce nad Nisou. Sociální pracovníce poskytuje odsouzeným průběžné sociálně-právní poradenství, vše zapisuje do knihy sociálního poradenství. Pokud chce být odsouzený v kontaktu s kurátorem, vyhledává mu sociální pracovníce kurátora v místě jeho bydliště a spojí se s ním buď telefonicky nebo e-mailem. Jestliže se odsouzený nechce vracet do svého původního bydliště, zajišťuje mu sociální pracovníce levnější ubytovnu, většinou se obrací na Naději v Jablonci nad Nisou. Sociální pracovníce provádí předvýstupní pohovory, výstupní pohovory, také zjišťuje na finančním oddělení věznice, jakou finanční hotovost bude mít odsouzený s sebou na výstup. Odsouzenému vyhledá autobusový nebo vlakový spoj do místa bydliště a zjistí přibližnou cenu cesty. Jestliže by za své finance nedorazil, žádá ředitele o zvýšení financí pro odsouzeného na cestu domů, jídlo, případně levnější ubytovnu. Sešit výstupní pohovory se vede každý měsíc, uvádí se tam, kolik peněz má odsouzený s sebou, u koho bude odsouzený bydlet.

4.3.8 Výsledky průzkumu

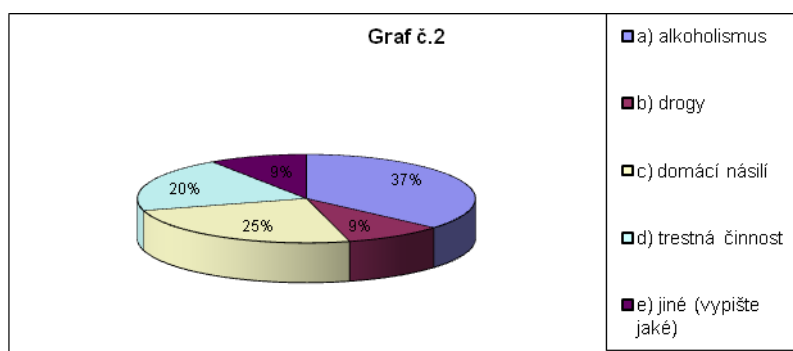
První otázka se týkala věku respondentů. Průměrný věk je 35 let. Z toho nejmladším bylo 21 let a nejstaršímu 60 let.

Druhá otázka se týkala výchovy v rodině. V úplné rodině bylo vychovááno 65 % odsouzených. Jedním z rodičů bylo vychovááno 27 % odsouzených. Nevlastními rodiči bylo vychovááno 6 % odsouzených. V dětském domově bylo vychovááno 2 % odsouzených. Předpokládala jsem, že bude počet lidí vychovávaných v úplné rodině výrazně nižší. Myslela

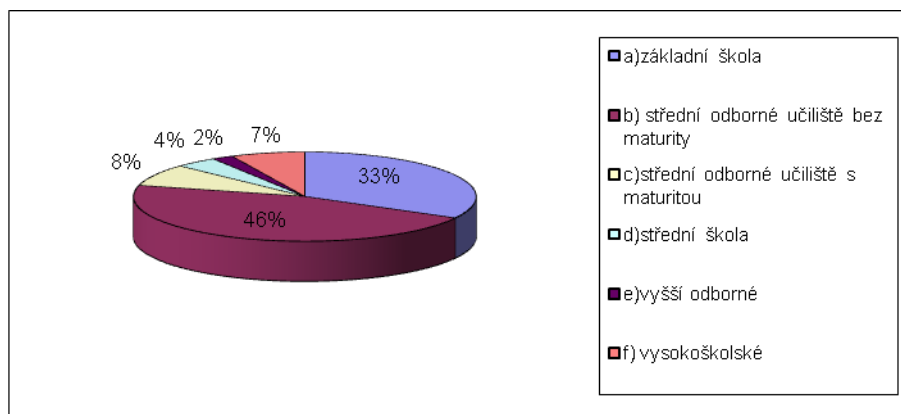
jsem si, že výchova v dětském domově se bude týkat vyššího procenta odsouzených.

Třetí otázka se zabývá výskytem alkoholismu, drog, domácího násilí a jiné trestné činnosti v rodinách. Alkoholismus se vyskytoval v rodině u 31% dotázaných. Drogy užívali v rodině u 8% odsouzených. Domácí násilí vidělo doma 21% dotázaných. Trestná činnost se vyskytovala v rodině 17% odsouzených. Další možnost jiné vyplnilo 8% respondentů, bohužel mi tam už nevypsali jaké. U 25% respondentů se vyskytovaly tyto jevy současně. Nejčastější odlišností je v rodinách odsouzených alkoholismus. Je vidět, že někteří odsouzení neměli v dětství kladné vzory chování, když se v rodině vyskytovalo tolik špatných vlivů najednou.

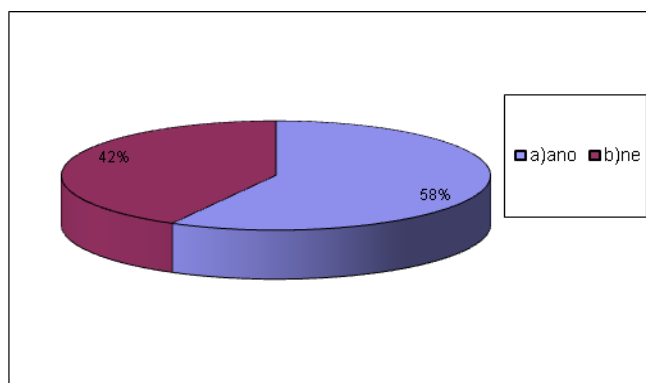

Čtvrtá otázka se zabývá ukončeným vzděláním. Pouze základní školu má 33 % odsouzených. Střední odborné učiliště bez maturity vykazuje 46% odsouzených. Střední odborné učiliště s maturitou absolvovalo 8% odsouzených. Střední školu dokončila 4% odsouzených. Vyšší odbornou školu vystudovalo 1% odsouzených. Vysokou školu dokončilo 7% odsouzených. Lidé jen se základním vzděláním jsou snadno manipulovatelní, proto je možné, že páchali trestnou činností. Někteří zřejmě pro svou kriminální činnost v nízkém věku nestihli dokončit jinou školu než základní. Pokud má odsouzený vyšší vzdělání, může se potom lépe uplatnit na trhu práce a zařadit se do normální společnosti. Proto má Věznice Rýnovice vybudované Školské a vzdělávací středisko. Překvapilo mě, že 7% odsouzených má vystudovanou vysokou školu.

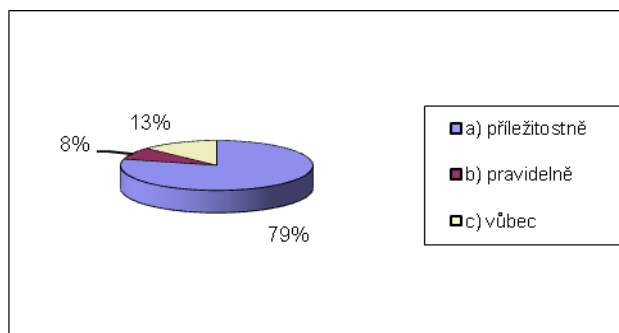

Pátá otázka se týkala nedokončeného vzdělání. Nedokončené vzdělání má 21% odsouzených. Mezi nejčastější nedokončené obory patří střední odborné učiliště stavební (zvláště obor zedník), obráběč kovů, letecký mechanik, autoklempíř a obchodně podnikatelská činnost. Myslím si, že někteří odsouzení si nestihli dokončit školu, protože začali páchat trestnou činnost, např. začali užívat drogy.

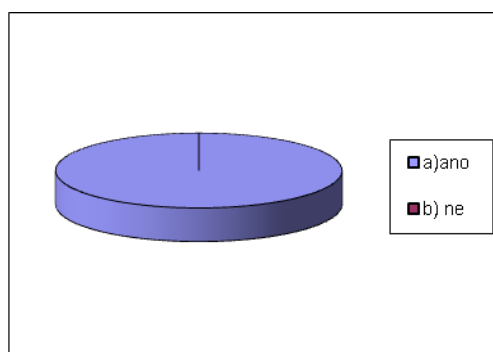
V šesté otázce mě zajímalo, jestli měli odsouzení sníženou známku z chování. Sníženou známku z chování mělo 58% odsouzených, 42% nemělo sníženou známku z chování. Domnívám se, že to už značí jisté odlišnosti chování v nízkém věku. Je možné, že kdyby se jim někdo více věnoval a včas na problémy upozornil, nemuselo by to dojít tak daleko.

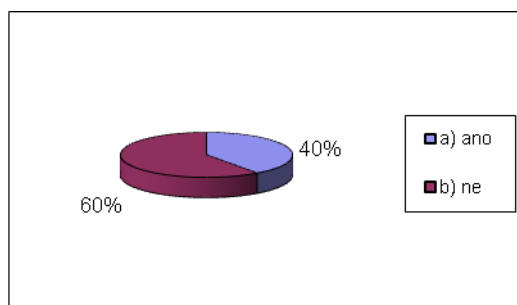
Sedmá otázka se týkala užívání alkoholu. Příležitostné pití přiznává 79% odsouzených. Pravidelné pití se týká 8% odsouzených. Vůbec nepije 8% odsouzených, myslím si, že toto číslo je ve skutečnosti nižší. Je možné, že někteří odsouzení nepovažují pivo za alkohol. Zjištění, jak je na tom odsouzený se závislostmi je důležité pro stanovení sociální anamnézy. Sociální pracovníci se vždy ptá, jestli byl odsouzený na protialkoholním léčení.

Na to navazovala osmá otázka. Z těch odsouzených, kteří pijí alkohol pravidelně byli na protialkoholním léčení všichni, což mě překvapilo. Pokud byl odsouzený na protialkoholním léčení, je vidět, že si svou závislost uvědomuje a snaží se zlepšit. Na protialkoholním léčení bylo 8% odsouzených. Podle mého názoru je důležité včas léčit závislosti, protože od nich se odvíjí potom druh trestné činnosti.

Devátá otázka se týkala užívání drog. Drogu zkusilo 40 % odsouzených, což mě překvapilo, čekala jsem, že počet uživatelů drog bude vyšší. Podotázka zněla, od kolika let užívali drogu. První drogu odsouzení vyzkoušeli ve věku od 11 do 25 let. Nejčastěji se objevuje první zkušenost s drogou v patnácti letech. Myslím, že u odsouzených, kteří zkusili drogu již na základní škole, bude odvykací kúra horší, než u odsouzených, kteří přišli do styku s drogou v dospělosti.

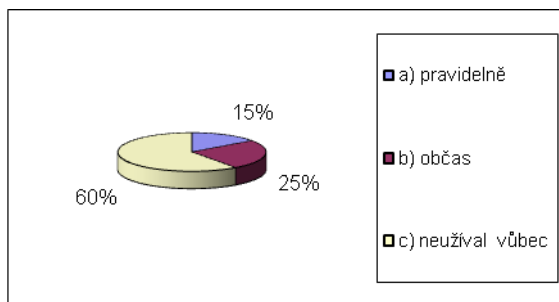

V desáté otázce mě zajímalo, jaké drogy odsouzení užívali. Nejvíce se objevuje pervitin a marihuana, následuje extáze, lysohlávka, kokain, heroin, LSD. Myslela jsem, že nejvíce užívanou drogou bude marihuana, protože to je tzv. lehká droga a většinou se uvádí jako první droga, kterou člověk zkusí. Někteří odsouzení pojmenovali drogy, které užívali,

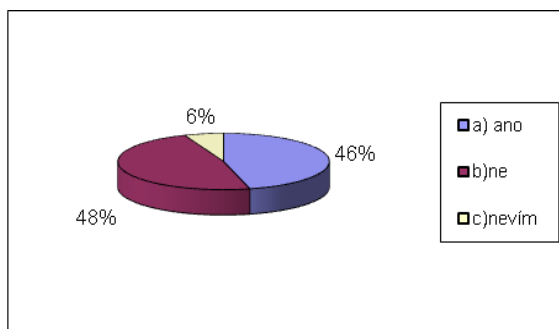

lidovými názvy. Jeden odsouzený napsal: tráva, houby, papír. Jiní odsouzení zase napsali odbornými názvy např. THC. Někteří odsouzení vypsalí více drog, které užívali.

Jedenáctá otázka se týká užívání drog. Pravidelné užívání drog na svobodě přiznává 15% odsouzených. Občasné užívání přiznává 25% odsouzených. U občasných uživatelů drog jsem přesvědčena, že se jedná pouze o marihuanu. Někteří odsouzení mi to tam takhle dopsali.

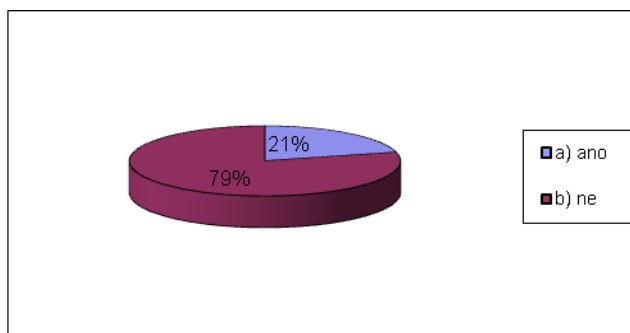

Dvanáctá otázka se zaměřuje na užívání alkoholu nebo drog. Pod vlivem alkoholu nebo drog páchalo trestnou činnost 46% odsouzených. Někteří odsouzení nevědí, jestli páchali trestnou činnost pod vlivem alkoholu, nebo drog. Takových odsouzených je 6%. To značí jejich laxní přístup k životu. Nepotvrzuje se tedy, že většina odsouzených páchá svoji trestnou činnost pod vlivem návykových látek.

Třináctá otázka zjišťuje, proč si odsouzený vzal drogu. Z nudy si vzalo drogu 12% respondentů, vlivem party 12% odsouzených. Z touhy experimentovat užilo drogu 27% odsouzených. Toto číslo je podle mého názoru typické pro vězeňskou populaci. Některé odsouzené normální život nudí a chtějí zažít něco výjimečného, co by je přivedlo nad hranice všedních dnů. Vyřešit své problémy drogou chtěla 4% respondentů. U 2% odsouzených se objevily současně odpovědi: vlivem party, touha experimentovat, touha vyřešit své problémy.

Čtrnáctá otázka se týká potřeby pomoci sociální pracovníce mimo výkon trestu. Sociální pracovníci by nepotřebovali 79% odsouzených. Pomoc od sociální pracovníce vyžadovalo 21% odsouzených, z toho je zřejmé, že někteří odsouzení měli sociální problémy již na svobodě a např. potřebovali sociální dávky.

V patnácté otázce mě zajímá, jestli odsouzení vědí, čeho se týká pomoc sociální pracovníce. 42% odsouzených mi tam napsalo nevím. Někteří částečně vědí, s čím by jim sociální pracovníce mohla pomoci, to je 4% odsouzených. Většina odsouzených vědí, s čím by jim sociální pracovníce mohla pomoci, takových odsouzených je 52%. Ve výjimečných případech 2% mi tam napsali žádnou. Z tohoto výsledku mi vyplynulo, že odsouzení mají ve většině případů alespoň částečnou představu, s čím by jim sociální pracovníce mohla pomoci.

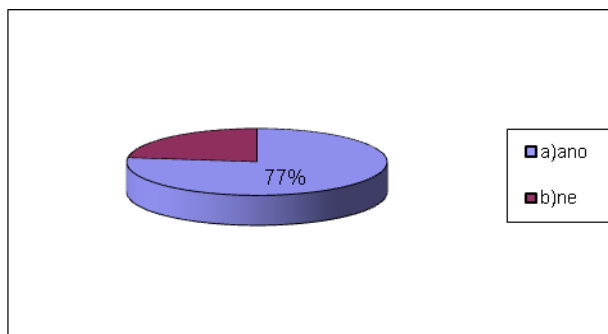
V šestnácté otázce mě zajímalo, jestli se odsouzený obrátil s nějakými problémy na sociální pracovníci. Na sociální pracovníci se obrátilo 31% odsouzených. Většinou chtěli pomoci s kontaktem s dětmi, další důvody jsou zařízení nového občanského průkazu, ztracená karta VZP, rodinné problémy, peníze při výstupu z výkonu trestu. Jeden odsouzený napsal: Je zde k ničemu, ve fabrice by byla víc platná u pásu.

V sedmnácté otázce jsem se ptala, jestli jim sociální pracovníce pomohla v řešení problémů a jakých konkrétně. V jednom případě se objevilo, že ještě nepomohla. Jinak odpověděli, že pomohla, jednalo se o podobné odpovědi jako v předešlé otázce. Odsouzení řešili se sociální pracovníci problémy jako placení výživného, české občanství, kontakt se synem, ztracené doklady, karta VZP.

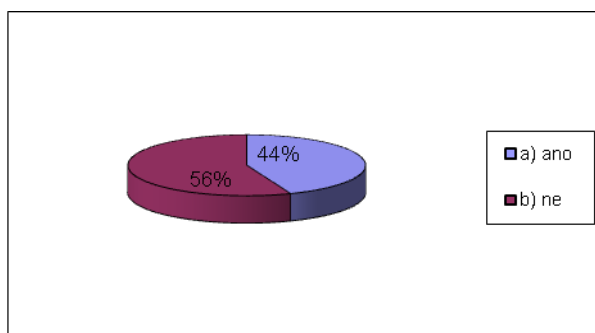
Osmnáctá otázka se týkala pobytu ve vazbě. Ve vazbě bylo 62% odsouzených, 38% odsouzených nebylo vazebně vězněno. Ptala jsem se, jestli s nimi sociální pracovníce řešila nějaký problém. Žádný odsouzený se ve vazbě na sociální pracovníci neobrátil.

Devatenáctá otázka se týkala práce se výkonu trestu. Ve výkonu trestu pracuje 44% odsouzených, 56 % odsouzených ve výkonu trestu nepracuje. Podle mého názoru je to způsobeno tím, že firmy nemají o práci odsouzených zájem. Práce ve věznici reaguje na situaci na pracovním trhu, takže pokud nejsou pracovní nabídky pro normální občany, tak stěží můžeme očekávat, že budou pracovní nabídky pro vězněné osoby. Problémem českých odsouzených je nedostatečná kvalifikace. Ve věznici Rýnovice fungují pracoviště na montování elektrosoučástek, leštění skleniček, mačkání korálí. Mimo věznici Rýnovice jezdí odsouzení na obecně prospěšné práce, do pekárny a na skládku. Jak je vidět, tak pro všechna pracoviště se hodí jen určitý typ odsouzených a pracovních míst není tolik, kolik by bylo

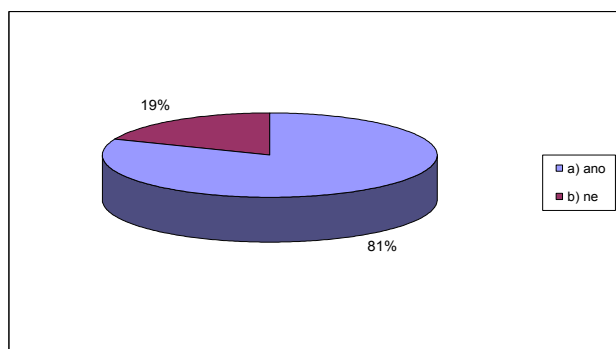
potřeba. Mimo věznici Rýnovice lze pustit do práce pouze osoby, které nejsou závislé na drogách a nejsou nebezpečné pro společnost ani na ně není vypsána odměna. Respondenti z oddělení ochranné léčby protitoxikomanické pracují v rámci terapie, ale nevydělávají si. Zajímalo mě, jestli by chtěli odsouzení pracovat ve výkonu trestu. Předpokládala jsem, že by odsouzení pracovat ve výkonu trestu chtěli, ale odpovědi mě překvapily. Pracovat by chtělo 77% odsouzených. Pracovat nechce 23% odsouzených.

Podle mého názoru je to způsobeno tím, že někteří odsouzení ve skutečnosti nechtějí pracovat ani na svobodě. Na svobodě si vydělávali trestnou činností a zřejmě v ní chtějí i po uvěznění pokračovat. Tito odsouzení nemají pracovní návyky a cesta zpět do normálního života pro ně bude obtížná.

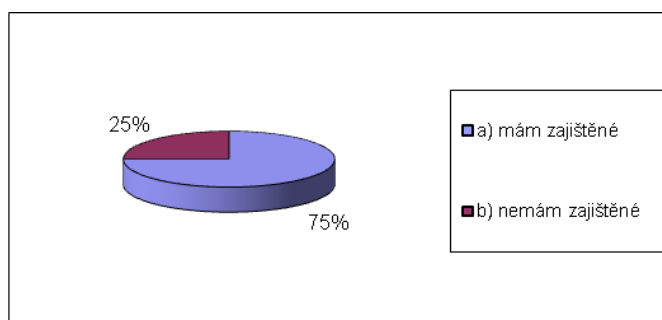

Dvacátá otázka se týkala kontaktu s rodinou, případně s družkou. V kontaktu s rodinou je 81% odsouzených. V kontaktu s rodinou není 19% odsouzených. Rodina je důležitá při znovuzacheňování člověka do normální společnosti. Pro sociální pracovníce je důležité, když odsouzený nějakou rodinu má. Vždy, když odsouzený projeví zájem kontaktovat rodinu, sociální pracovníce se snaží nějaký kontakt najít a zprostředkovat. Odsouzení, kteří nemají rodinu nebo s ní nejsou v kontaktu, mají nižší šanci na zařazení do normálního života, protože jediné, co jim zbylo jsou kamarádi z vězení. Někdy rodina odsouzeného zavrhne, protože se za něj stydí.

Dvacátá první otázka navazovala na předešlou. Zjišťuje stav odsouzeného. Svobodných je 56% odsouzených, ženatých je 8% odsouzených, rozvedených je 29% odsouzených, ve vztahu je 7% odsouzených. Myslím si, že ve vztahu je více odsouzených, jenom zaškrtnli svobodný. Pokud má odsouzený funkční vztah, tak má větší motivaci k navrácení se do normálního způsobu života než ten, na kterého po propuštění nikdo nečeká.

Dvacátá druhá otázka se týkala bydlení. Bydlení má zajištěné 75% odsouzených. Bydlení nemá zajištěné 25% odsouzených. Odsouzeným, kteří nemají kde bydlet hledá sociální pracovnice možnosti ubytování, podle toho, jestli se chtějí vrátit tam, kde mají trvalé bydliště, nebo jestli chtějí zůstat v Jablonci nad Nisou. Zajímalo mě, pokud mají bydlení zajištěné, kde odsouzení budou bydlet, jestli v nájmu nebo ve vlastním. V nájmu bude po propuštění žít 51% odsouzených. Ve vlastním bude žít 49% odsouzených. Myslím si, že počet odsouzených, kteří budou žít ve vlastním je o něco nižší, protože budou žít u rodičů.

Jako poslední otázku svého dotazníku, kterou jsem položila odsouzeným, kolikrát byli ve výkonu trestu. Poprvé bylo ve výkonu trestu 23% odsouzených. U těch je podle mého názoru nejsnazší cesta zpět do společnosti. Dvakrát bylo ve výkonu trestu 24% odsouzených. Potřetí je ve výkonu trestu 23% odsouzených. Čtyřikrát si odpykávalo trest 4% odsouzených, pětkrát 10% odsouzených, šestkrát 2% odsouzených, sedmkrát 8% odsouzených, osmkrát 2% odsouzených, desetkrát 2%, třináctkrát 2% odsouzených.

4.4 Věznice Valdice

4.4.1 Základní informace

Věznice Valdice se nachází v Královéhradeckém kraji. Je umístěna v sousedství města Jičín. Věznice je klasifikována jako věznice se zvýšenou ostrahou. Ve věznici se nacházejí stejná oddělení jako ve věznici Rýnovice. Další dvě specializovaná oddělení jsem rozepsala dále. Ve Valdicích je Školské a vzdělávací středisko. Odsouzený zde může získat výuční list o oboru obráběč kovů. Také zde může odsouzený získat maturitu v oboru Ekonomika a podnikání. To vzniklo ze spolupráce Soukromou střední školou podnikatelskou ALTMAN,s. r. o.

4.4.2 Sociální pracovníce ve věznici Valdice

Sociální pracovníce promluví s odsouzeným již při jeho pobytu na nástupním oddělení, vytvoří rodinnou a sociální anamnézu. Nejčastější metoda je řízený rozhovor, rozhovor a studium spisové dokumentace. Sociální pracovníce zaznamenává všechny podstatné informace o odsouzených do počítačového programu VIS. Pokud odsouzený nemá občanský průkaz, sociální pracovníce mu vyplní žádost o nový občanský průkaz a odnese žádost s fotografií na matriku. Sociální pracovníce poskytuje odsouzeným průběžné sociálně-právní poradenství, vše zapisuje do knihy sociálního poradenství. Pokud chce být odsouzený v kontaktu s kurátorem, vyhledává mu sociální pracovníce kurátora v místě jeho bydliště a spojí se s ním buď telefonicky nebo e-mailem. Jestliže se odsouzený nechce vracet do svého původního bydliště, zajišťuje mu sociální pracovníce levnější ubytovnu. Sociální pracovníce provádí předvýstupní pohovory, výstupní pohovory, také zjišťuje na finančním oddělení věznice, jakou finanční hotovost bude mít odsouzený s sebou na výstup. Odsouzenému vyhledá autobusový nebo vlakový spoj do místa bydliště a zjistí přibližnou cenu cesty. Jestliže by za své finance nedorazil, žádá ředitele o zvýšení financí pro odsouzeného na cestu domů, jídlo, případně levnější ubytovnu. Sešit výstupní pohovory se vede každý měsíc, uvádí se tam, kolik peněz má odsouzený s sebou, u koho bude odsouzený bydlet.

4.4.3 Specializované oddělení pro odsouzené s duševní poruchou a poruchou chování

Toto oddělení má 22 lůžek. Na oddělení jsou umístěni odsouzení, kteří mají trvalou změnu určitých složek osobnosti v oblasti jednání. Za odbornost ručí psycholog. Dále se na oddělení nacházejí dva terapeuti a speciální pedagog. Na oddělení se odsouzení hlásí svojí žádostí.

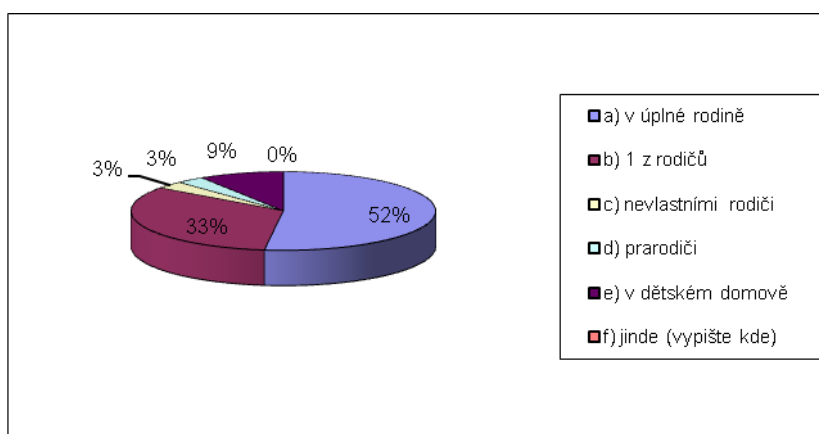
4.4.4 Specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobené užíváním psychotropních látek

Na oddělení se nachází 32 lůžek. Pro přijetí na toto oddělení musí odsouzený sepsat motivační dopis a podat si žádost. V terapeutickém týmu se nachází psychologka, dva terapeuti, speciální pedagog a v případě potřeby sociální pracovníce. V podstatě se jedná o to samé jako ve Věznici Rýnovice.

4.4.5 Výsledky průzkumu

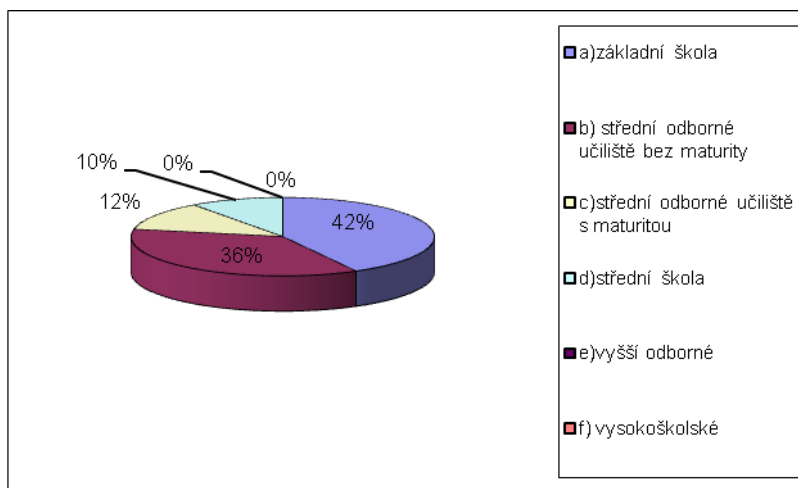
První otázka se týkala věku respondentů. Nejmladšímu bylo 22 let, nejstaršímu 53 let. Na rozdíl od Rýnovic zde byli zastoupeni spíše mladší odsouzení.

Druhá otázka se týkala výchovy. V úplné rodině bylo vychovááno 52% odsouzených. Jedním z rodičů bylo vychovááno 33% odsouzených. Nevlastními rodiči byla vychováána 3% odsouzených. Prarodiči byla vychováána 3% odsouzených. V dětském domově vyrůstalo 9% odsouzených. Počet odsouzených, kteří vyrůstali v dětském domově je vyšší než v Rýnovicích. Počet odsouzených, kteří vyrůstali v úplné rodině je nižší než v Rýnovicích. Je to možná dáno tím, že Valdice jsou věznice se zvýšenou ostrahou.

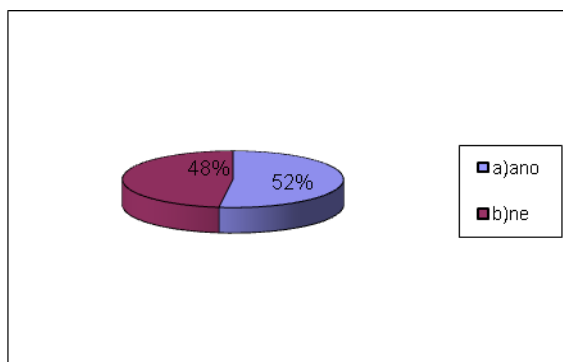
Ve Valdicích se ve třetí otázce objevil alkoholismus v rodině u 42% respondentů, u 9% drogy, u 21% domácí násilí, u 30% trestná činnost, jiné u 3% odsouzených, ale opět mi tam nevypsali, které. U 24% dotázaných se vyskytla kombinace těchto nežádoucích vlivů. Výsledky v této otázce jsou obdobné jako v Rýnovicích, akorát ve Valdicích výrazně převýšila možnost trestná činnost Rýnovice.

Čtvrtá otázka se týkala dokončeného vzdělání. Pouze základní školu dokončilo 42% odsouzených. Střední odborné učiliště bez maturity dokončilo 36% odsouzených. Střední odborné učiliště s maturitou dokončilo 12% odsouzených. Střední školu absolvovalo 10% odsouzených. Ve Valdicích se vůbec nevyskytují odsouzení s vyšší odbornou nebo vysokou školou.

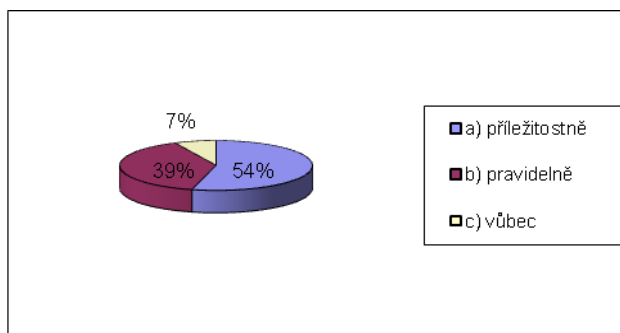

Z nedokončených škol se objevuje u 9% dotázaných střední odborné učiliště strojírenské a u 3% vysoká škola, ale respondenti nenapsali, o jakou školu se jedná. Ve Valdicích se na rozdíl od Rýnovic se nachází méně neúspěšných studentů a obory které nedokončili nejsou tak pestré jako v Rýnovicích.

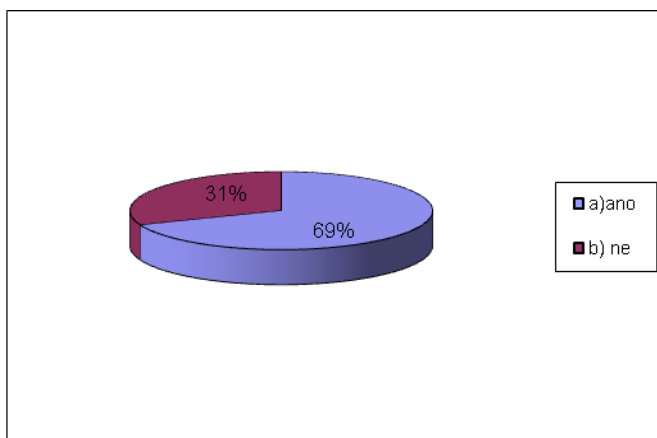
Šestá otázka se týkala snížené známky z chování. Sníženou známku z chování mělo 52% odsouzených. Problémy s chováním na základní škole nemělo 48% odsouzených. Ve Valdicích je procento snížené známky z chování na základní škole nižší než v Rýnovicích.

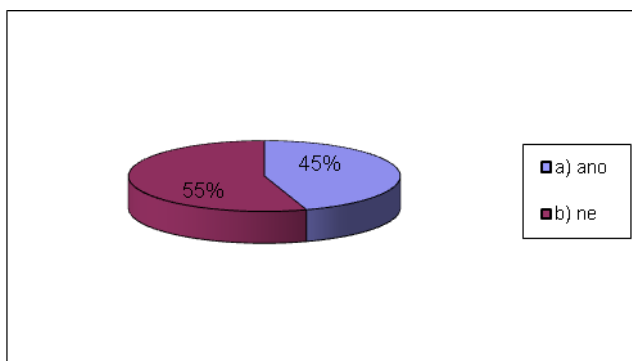
Sedmá otázka se zabývá pití alkoholu na svobodě. Příležitostné pití přiznává 54% respondentů. Pravidelné pití přiznává 39% respondentů. Vůbec nepije 7% respondentů. Pravidelné pití přiznává více odsouzených než v Rýnovicích.

V osmé otázce mě zajímalo, jestli byl odsouzený někdy na protialkoholním léčení. Z těch, co pijí alkohol pravidelně bylo na protialkoholní léčbě 69% odsouzených. Celkově ze všech bylo na protialkoholní léčbě 27% odsouzených, což je více než v Rýnovicích.

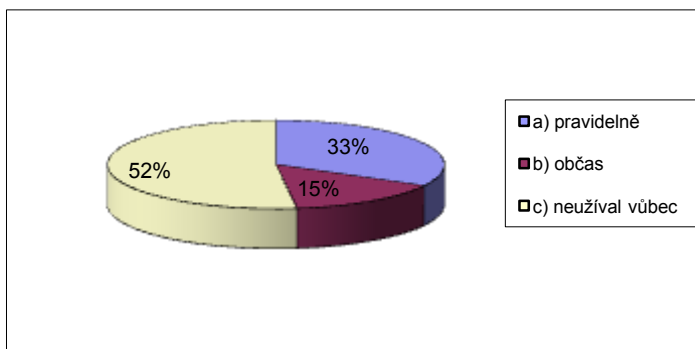
Devátá otázka se týká užívání drog. Drogy nebralo 55% odsouzených. Drogy užívalo 45% odsouzených. Ve Valdicích se objevilo první užití drogy ve věkovém rozpětí od 14 do 27 let. Nejčastěji se objevoval věk 14, 16 a 17 let. Ve Valdicích odsouzení zkoušeli drogy ve vyšším věku než v Rýnovicích.

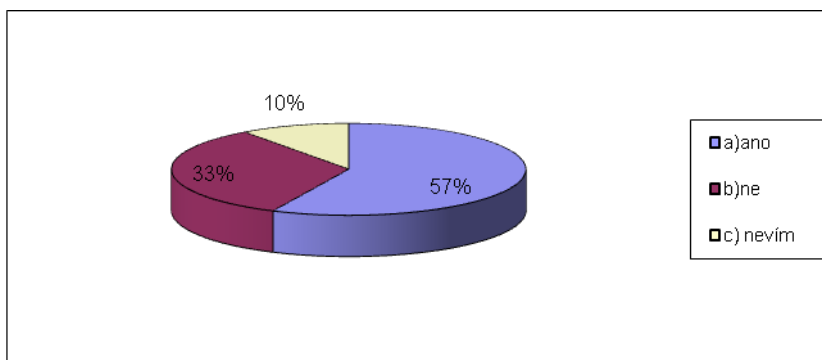
Desátá otázka navazovala na devátou. Nejčastěji užívali odsouzení ve Valdicích pervitin, marihuanu, heroin, kokain, LSD, toulén. Často se objevovaly kombinace těchto drog. Situace je podobná jako v Rýnovicích.

Jedenáctá otázka zní: Jak často jste užíval drogy. Pravidelně drogy užívalo 33% odsouzených. Občas drogy užívalo 15% odsouzených. Ve Valdicích se nachází vyšší procento uživatelů drog.

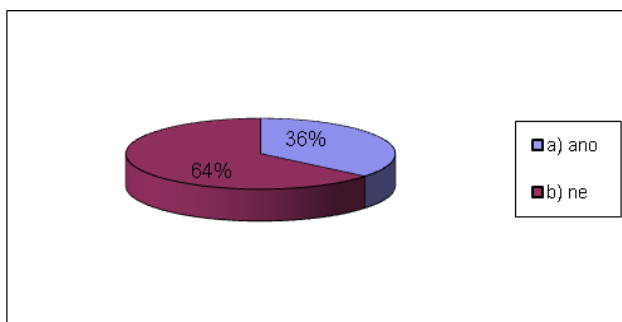

Dvanáctá otázka se týká trestné činnosti pod vlivem alkoholu nebo drog. Potvrdilo se, že více než polovina respondentů páchala trestnou činností pod vlivem alkoholu nebo drog, bylo to celých 57%. Pod vlivem alkoholu nebo drog nebylo 33% respondentů. Někteří odsouzení nevědí, jestli se v jejich trestné činnosti objevovaly drogy nebo alkohol. Ve Valdicích to bylo 10% odsouzených. Ve Valdicích je počet spáchaných trestných činů pod vlivem alkoholu nebo drog výrazně vyšší než v Rýnovicích.

Třináctá otázka se zabývá prvním užitím drogy. Z nudy zkusilo drogu 24% respondentů, vlivem party 27% respondentů, z touhy experimentovat 12% respondentů, z touhy vyřešit své problémy 24% respondentů. Ve Valdicích je počet odsouzených, kteří vyzkoušeli drogu z nudy a vlivem party vyšší než v Rýnovicích, naopak z touhy experimentovat je nižší.

Čtrnáctá otázka se týkala pomoci sociální pracovníce mimo výkon trestu. Pomoc sociální pracovníce potřebovalo 36% odsouzených mimo výkon trestu. Pomoc sociální pracovníce nepotřebovalo 64% odsouzených. Ve Valdicích je vyšší počet odsouzených, kteří potřebovali sociální pomoc mimo výkon trestu.

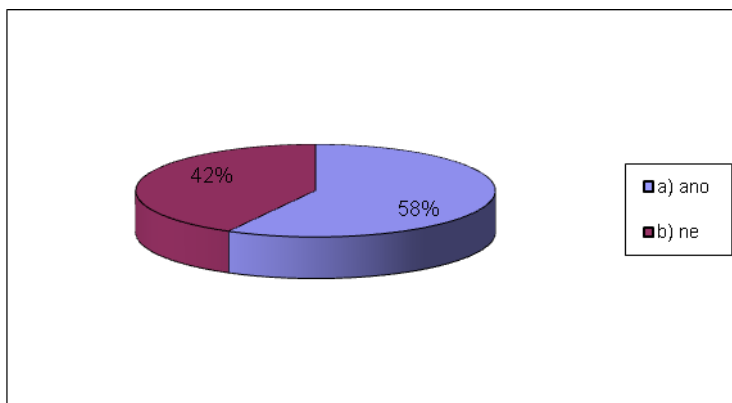
Ve Valdicích ví 64% odsouzených, jakou pomoc mají očekávat od sociální pracovníce. Odpověď nevím mi tam napsalo 36% odsouzených. Ve Valdicích ví vyšší procento odsouzených, s čím by jim sociální pracovníce mohla pomoci.

Na sociální pracovníci se ve Valdicích obrátilo 24% odsouzených. Je to nižší číslo než v Rýnovicích. Co se týče řešení problémů se sociální pracovníci, tak odsouzení chtěli pomoci s výměnou občanského průkazu, kontaktu s rodinou. Někteří chtěli poradit s splacením výživného na děti. Objevuje se užší škála problémů než v Rýnovicích.

Sedmnáctá otázka se týkala opravdové pomoci sociální pracovníce. Většině odsouzených 88%, kteří se obrátili na sociální pracovníci, tak jim pomohla. U 12% odsouzených nepomohla, ale nenapsali o jaký problém se jednalo. Je možné, že šlo o problém, který sociální pracovníce nemohla vyřešit, protože to nebylo v její pravomoci. Sociální pracovníce jim pomohla v zajištění kontaktu s rodinou, placení výživného na děti. Jeden odsouzený mi napsal: Pomohla mi, ale problémy bych nespecifikoval.

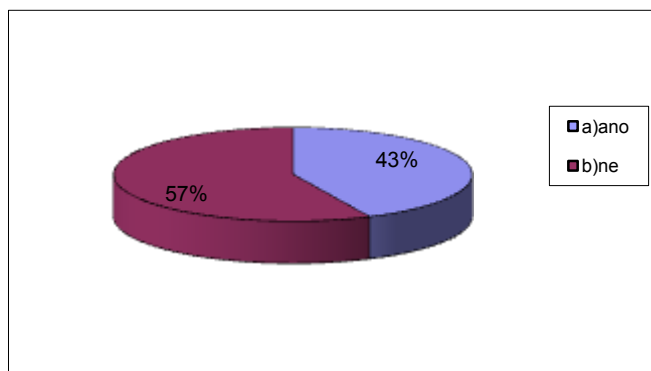
Osmnáctá otázka se týkala pobytu ve vazbě před výkonem trestu. Ve vazbě bylo 94% odsouzených. Jen u 3% řešila sociální pracovníce s odsouzenými nějaký problém. Ve všech případech se jednalo o zajištění spojení s družkou. Procento řešení problémů se sociální pracovníci ve vazbě je ve Valdicích vyšší než v Rýnovicích.

Ve výkonu trestu pracuje 58% odsouzených. Ve výkonu trestu nepracuje 42% odsouzených.

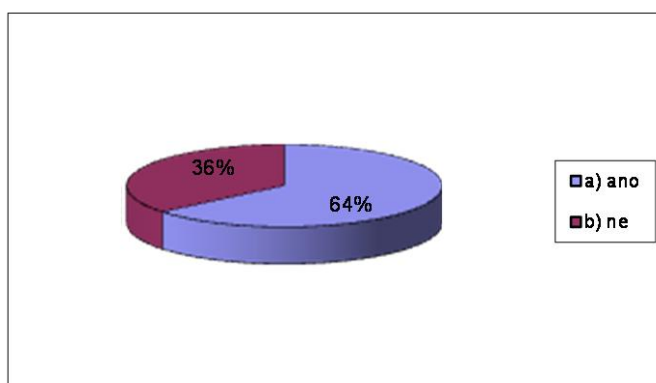

Z těch odsouzených, kteří nepracují by chtělo 43% pracovat. Jinak 57% odsouzených by pracovat nechtělo. Ve Valdicích je vyšší zaměstnanost odsouzených než v Rýnovicích, ale

odsouzení, kteří zaměstnání nejsou by většinou pracovat nechtěli, což je pro mě překvapující zjištění.

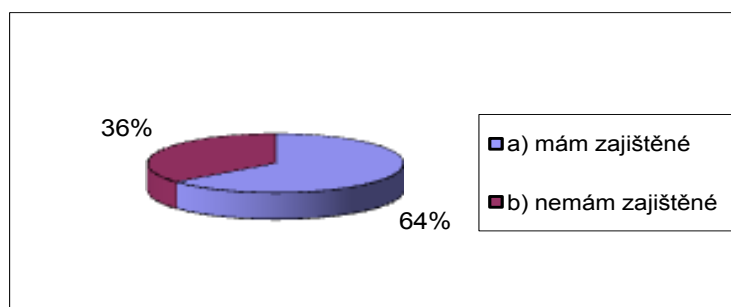

Dvacátá otázka byla o kontaktu s rodinou. V kontaktu s rodinou je 64% odsouzených, 36% odsouzených není v kontaktu. V kontaktu s rodinou je nižší procento odsouzených než v Rýnovicích. Domnívám se, že je to způsobeno druhem trestu a typem věznice, je možné, že jsou uvězněni za horší trestné činy a proto s nimi rodina nechce být v kontaktu.

Dvacátá první otázka se týkala stavu odsouzeného. Svobodných je 33% odsouzených. Ženatých je 24% odsouzených, rozvedených je 37% odsouzených. Ve vztahu je 6% odsouzených. Výsledky jsou vesměs podobné v obou věznicích.

Bydlení má zajištěné 64% odsouzených. Bydlení nemá zajištěné 36% odsouzených. Počet bezdomovců je ve Valdicích vyšší než v Rýnovicích. Většina odsouzených bude po propuštění bydlet v nájmu. Ve vlastním bude bydlet 38% odsouzených, je to trochu nižší číslo než v Rýnovicích.

Ve Valdicích bylo poprvé ve výkonu trestu 21% odsouzených. Je to nižší počet než v Rýnovicích. Dvakrát ve výkonu trestu bylo 25% odsouzených, třikrát 21% odsouzených, čtyřikrát 15% odsouzených, pětkrát 6% odsouzených, šestkrát 3%, osmkrát 6% odsouzených, desetkrát 3% odsouzených. Výsledky jsou podobné v obou věznicích, akorát v Rýnovicích se objevuje širší škála pobytu ve vězení.

4.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Na základě rozboru dotazníků jsem zjistila poznatky, které vedou k následujícím závěrům.

H 1 – Odsouzení nevědí, jaké jsou činnosti sociální pracovníce

Odsouzení v obou věznicích alespoň částečně vědí, s jakými problémy se mohou na sociální pracovníci obrátit. Někteří z nepochopitelných důvodů nechtějí řešit svoje sociální problémy se sociální pracovníci. Jiní odsouzení by zase chtěli hlavně, aby sociální pracovníce vše vyřešila za ně, což není možné. **Hypotéza se nepotvrdila.**

H 2 – Odsouzení se neobracejí příliš často na sociální pracovníci

Z výsledků dotazníků vyplynulo, že se obrací nižší procento odsouzených na sociální pracovníci. Podle mého názoru je to způsobeno také tím, že odsouzení řeší problém, když už je skoro pozdě nebo když už se problémy nakupí. Podle slov sociální pracovníce se odsouzení na ni obrací hlavně před výstupem z výkonu trestu. **Hypotéza se potvrdila.**

H 3 – Pokud se odsouzený obrací na sociální pracovníci, tak by chtěl zajistit bydlení na svobodě

Z problémů odsouzených vyplývá, že většinou chtějí řešit peníze na výstup z výkonu trestu, kontakt s rodinou nebo problémy ohledně placení výživného, ztracených dokladů, exekucí, různých úředních dopisů, kterým nerozumí. Problém s bydlením tam neuvedl žádný odsouzený, přitom je z výsledků vidět, že v obou věznicích se nachází vyšší procento bezdomovců. **Hypotéza se nepotvrdila.**

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jaká je funkčnost sociální pracovníce ve vězeňských zařízeních v České republice. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že odsouzení alespoň částečně vědí, jaké jsou činnosti sociální pracovníce. Na sociální pracovníci se neobracují příliš často, spíše se na ni obrací, až když se nakupí jejich problémy nebo před výstupem z výkonu trestu, když si uvědomí, že potřebují vyřešit peníze na cestu nebo bydlení. Časté problémy, které odsouzení se sociální pracovníci řeší, je kontakt s rodinou, problémy ohledně placení výživného, ztracených dokladů, exekucí a vůbec porozumění úředním dopisům. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že pokud se odsouzený obrátil na sociální pracovníci, tak mu pomohla.

Z rozhovoru se sociální pracovníci vyplynulo, že sociální pracovníce se snaží zajistit odsouzeným přes poradny různé kurzy finanční gramotnosti, hledání zaměstnání a další. Tím zlepšuje jejich informovanost a možný návrat do běžného života po propuštění. Sociální pracovníce bývají součástí různých terapeutických komunit ve vězeňských zařízeních. Spolupracují hlavně s vychovateli, speciálními pedagogy a psychology.

Dílními úkoly práce bylo zjistit, jaké mají odsouzení v současné době zázemí a další informace o odsouzených. Více než polovina odsouzených vyrůstala v úplných rodinách. V obou věznicích se vyskytovalo docela vysoké procento bezdomovců. Vidím tuto situaci jako problém, protože mohou mít nižší motivaci ke slušnému životu, když na ně po propuštění nikdo nečeká. Ve vězeňské populaci je také dost osob, které vyzkoušely drogu nebo jsou drogově závislí. Podle mého názoru by bylo dobré rozšiřování specializovaných oddělení pro léčbu drogových závislostí. Ve vězeňské populaci se nachází osoby, které nepracují. Někteří v dotazníku přiznali, že by pracovat ani nechtěli. Někteří odsouzení pracovali před výkonem trestu jenom brigádně a nemají pracovní návyky. Situace se zaměstnaností vězněných osob se odvíjí od situace se zaměstnaností v České republice. Vězněné osoby mají obvykle nižší vzdělání a je problém jim sehnat nějakou práci, také mohou pracovat méně pečlivě, což budoucí zaměstnavatele může odradit. Za dobrý krok obou věznic považuji zřízení učilišť a střední školy. Odsouzení mají po propuštění lepší šanci na trhu práce.

Z těchto zjištění je vidět, že práce s takovou skupinou osob je náročná. Sociální pracovníce musí být nejen vzdělaná, ale i trpělivá a empatická. Z průzkumu i rozhovoru vyplynulo, že práce sociální pracovníce má ve vězeňských zařízeních svou funkci. Pokud se podaří odsouzenému obnovit kontakt s rodinou, snaží se zlepšit se. Myslím si, že je důležité, když alespoň část vězněných osob najde cestu zpět do normální společnosti.

Summary

Práce sociální pracovnice ve vězeňských zařízeních v ČR The social worker's work in the prison institution in the Czech Republic Eva Jiřelová

The bachelor work was engaged in the work of the social worker in the prison institutions of the Czech Republic. The main point was to find out the social worker's function-to find out if the convicts know what problems they can solve with the social worker and how it is taken in with the social worker herself.

The work is divided into two parts. The first one is dedicated to the prisoning. It is done with help of the special literature, magazines and other sources. It is also mentioned the ethics of the prison staff, penal jurisdiction, particular stadium of the punishable acts, imprisonment, serve one's sentence, the activity of the important staff of the prison. The main attention is dedicated to the social worker in the prison where I also used the informations from the social worker in Opava prison. I outlined the spiritual services in the prison, psychological and social consequences imprisonment, the prison violence. I write about the work with special groups of the convicts as the young offenders in the prison, offenders with long-time punishment, women in the prison, the drug-dependents in serve one's sentence. I presented the program of the treatment.

It was stated by the research inquiry how the prisoners themselves take in the social worker, if they know what problems they can solve with her, if they turned up to the social worker and if she helped them. I also found out what is the background like at present and other informations about the convicts. The researching inquiry took place in the prison in Rýnovice and Valdice. It was investigated that the convicts are at least informed which problems they can solve with the social worker. The convicts mainly turn up the social worker before the leaving from prison.

Použitá literatura

CIBULKA, Karel; CIBULKOVÁ, Veronika. Trestní právo. 1. vyd. Brno: Institut vzdělávání Sokrates, 2005. 181 s. ISBN 80-86572-21-8.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. Sociální ochrana: Terciální prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava; MAKARIUSOVÁ, Vlasta. Úvod do penologie. 1. vyd. Praha: Sociálně-právní institut, s. r. o. Most, 1997. 112 s. ISBN 80-7251-104-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a František ČERVINKA. *Forenzní psychologie: Psychologie pro soudce, advokáty, státní zástupce, vyšetřovatele, kriminalisty, policisty a pro všechny, kteří se v souvislosti s trestným činem dostanou do kontaktu s policií a soudy*. Praha: SUPPORT, 1994.

DRBOHLAV, Andrej. Etopedie I. Trest smrti versus trest života pro sériové vrahy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-163-5.

FISCHER, Slavomil. Etopedie v penitenciární praxi. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. ACTA UNIVERSITATIS PURKYNIANAE. ISBN 80-7044-772-9.

HÁLA, Jaroslav. Teorie a praxe vězeňství I: Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby. České Budějovice: TISK, 1997. ISBN 80-7040-235-0.

HÁLA, Jaroslav. Teorie a praxe vězeňství II: Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1999. ISBN 80-7040-376-4.

JELÍNEK, Jiří a Zdeněk SOVÁK. Trestní zákon a trestní řád: Poznámkové vydání s judikaturou. Praha: LINDE Praha, a. s., 2001. ISBN 80-7201-304-1.

KAHOUN, Vilém et al. Vybrané kapitoly k sociální práci - sociální práce II. Praha: TRITON, 2007. ISBN 978-80-7387-064-5.

LOVAŠ, Ladislav. Agresia a násilie: Psychológia ľudskej agresie a jej podoby v domácom prostredí, v škole, v práci, vo väzniciach a v športe. Bratislava: Ikar, a. s., 2010. ISBN 978-80-551-1752-2.

MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9.

MIOVSKÝ, Michal, Harald SPIRIG, Miloslava HAVLÍČKOVÁ, Jan SOCHŮREK, Hana GAJDOŠÍKOVÁ, Aleš KUDA, Květa SLUKOVÁ, Jana PAUKERTOVÁ, Olga ŠKVAŘILOVÁ a Jiří RICHTER. Vězeňství a nelegální drogy: Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86734-03-X.

NEDOROST, Libor. Vězeňství a správa vězeňství v ČR .1. vyd. . Brno: Masarykova univerzita , 1995. 184 s. ISBN 80-210-1114-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál, s. r. o., 1999. ISBN 80-7178-214-9.

VOŇKOVÁ, Jiřina; CHALUPOVÁ, Jana. Sociální práce s pachateli. 1. vyd. Praha: Leges, 1992. 125 s. ISBN 80-85638-01-0.

ČASOPISY

HALUZOVÁ, Soňa; BLANDA, Robert. Při práci utíká trest rychleji. České vězeňství: Čtvrtletník po vězeňství a kriminální prevenci. 2009, č. 2, s. 13-15.

KOVAŘÍKOVÁ, Markéta. Děti vězněných rodičů. České vězeňství: Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci. 2010, č. 2, s. 14-15.

VETEŠNÍKOVÁ, Bronislava. Všehrady: Výchova a bezpečnost především. České vězeňství: Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci. 2009, č. 3.

Internetové stránky

www.vysokeskoly.cz

www.vscr.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník (text)

Příloha č. 2: Předvýstupní poradenství (text)

1. Věk .....
2. Byl jste vychováván
  - a) v úplné rodině
  - b) 1 z rodičů
  - c) nevlastními rodiči
  - d) prarodiči
  - e) v dětském domově
  - f) jinde (vypište kde)
3. Objevily se ve vaší rodině tyto odlišnosti?
  - a) alkoholismus
  - b) drogy
  - c) domácí násilí
  - d) trestná činnost
  - e) jiné (vypište jaké)
4. Jaké máte ukončené vzdělání?
  - a) základní škola
  - b) střední odborné učiliště bez maturity
  - c) střední odborné učiliště s maturitou
  - d) střední škola
  - e) vyšší odborné
  - f) vysokoškolské
5. Pokud máte neukončené vzdělání vypište jaké? .....
6. Měl jste na základní škole sníženou známku z chování? a) ano b) ne
7. Pijete na svobodě alkohol?
  - a) Příležitostně
  - b) pravidelně
  - c) vůbec
8. Pokud pijete alkohol na svobodě pravidelně, byl jste někdy na protialkoholním léčení?
  - a) ano
  - b) ne
9. Užíval jste drogy? Pokud ano, napište od kolika let?
  - a) Ano ...
  - b) ne
10. Pokud jste užíval drogy, vypište jaké? .....
11. Jak často jste užíval drogy?
  - a) Pravidelně
  - b) občas
  - c) neužíval vůbec
12. Páchal jste trestnou činnost pod vlivem alkoholu nebo drog?
  - a) ano
  - b) ne
  - c) nevím

13. Proč jste si poprvé vzal drogu?

- a) z nudy
- b) vlivem party
- c) touha experimentovat
- d) touha vyřešit své problémy

14. Potřeboval jste pomoc sociální pracovníce mimo VT?

- a) ano
- b) ne

15. Víte, jakou pomoc můžete očekávat od sociální pracovníce?

16. Obrátil jste se již s nějakými problémy na sociální pracovníci? S jakými?

17. Pomohla vám sociální pracovníce v řešení problémů a jakých konkrétně?

18. Byl jste ve vazbě před výkonem trestu? a) ano b) ne

Pokud ano, řešila s vámi sociální pracovníce nějaký problém? Jaký?

19. Pracujete ve výkonu trestu?

- a) ano
- b) ne

Pokud nepracujete ve výkonu trestu, chtěl byste pracovat?

- a) ano
- b) ne

20. Jste v kontaktu s rodinou, popřípadě s družkou?

- a) ano
- b) ne

21. Jste

- a) svobodný
- b) ženatý
- c) rozvedený
- d) ve vztahu

22. Bydlení a) mám zajištěné

- b) nemám zajištěné

Pokud máte zajištěné bydlení, bydlíte a) v nájmu b) ve vlastním

23. Ve výkonu trestu jste a) poprvé b) po kolikáté (vypište).....

Záznam odborného zaměstnance do programu VIS

Předvýstupní poradenství

Odsouzený se připravuje na výstup po desetiletém trestu. Asi před čtyřmi lety navázal vztah s nynější družkou, plánují spolu budoucnost. Družka nyní žije na ubytovně v České Lípě, společně s otcem odsouzeného, o kterého se stará. Ještě před výstupem poslední měsíc zaplatí nájem i za odsouzeného a přihlásí ho na ohlašovně, aby se mohl hned po výstupu přihlásit na ÚP Česká Lípa. Práci si bude hledat sám, za pomoci rodiny, má zájem o práci v Jablonci nad Nisou, našli by si nové ubytování. Má 2 dcery v péči babičky, o kontaktu s nimi z VT údajně neuvažuje. K minulosti se vracet nechce.